

MEENUTUSI RIIGIKAITSEHARIDUSE KÜNNIVAGUDELT (1992–1994)

Endel Hirvlaane

Möödumas oli esimene aasta Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise välja kuulutamisest. Riigi kõikides eluvaldkondades olid toimunud või toimumas suured muutused, jätkusid jõupingutused saavutada julgelt seatud eesmärgid ja leida lahendused uutele, üha sagedamini ja teravamalt ilmnevatele probleemidele. Sündmusterohke ajaga kaasnev rahva sisemise energia vallandumine oli lühikese ajaga jõudnud üle kasvada jõuliseks entusiasmiks. See oli oma olemuselt võimas ideeline põlemine, mis väljendus püsivas teotahetes, tegutsemisruumi ja võimaluste otsinguis tulevikku suunatud ettevõtmiste elluviimiseks. Viimaste hulka tuleb muude algatuste reas kahtlemata lugeda ka Eesti Sisekaitseakadeemia asutamine, mille katuse all alustas tegevust Eesti kaitsejõududele ohvitseri ettevalmistav kaitsekolledž. Alljärgnevalt mõningaid meenutusi toimunust kahe aasta jooksul (1992–1994) Pirita-Kosel.

1992. aasta südasuvel tuli siinkirjutajal koos perega viibida väljakujunenud elukorralduse järgi suvekodus Kanepis. Keset üht tavalist askeldusterohket päeva tuli telefonikõne Tallinnast. Helistaja esitles end, öeldes, et ta nimi on Elmar Nurmela ja katse minuga ühendust saada on tehtud professor Eduard Raska ettepanekul, kelle abina ta töötab. Ta tundis huvi, kas ma juhtun olema lähemal ajal Tallinnas, et saaks toimuda kohtumine prof Raskaga. Kõne alla võiks tulla osalemine hiljuti asutatud ja veel loomisjärgus oleva Eesti Sisekaitse Akadeemia töös. Kõigest lähemalt võiks rääkida koha-peal. Kuna Tallinnas tuli aeg-ajalt ikka käia, siis leppisime nii päeva kui ka kohtumispaiga kokku. Elmar Nurmela lubas mulle kokkulepitud ajal järele tulla. Täpne päev on kahjuks ununenud.

Kohtumine kindlaks määratud ajal ja kohas Elmar Nurmelaga ka toimus. Järgnes sõit Pirita-Kosele, kus nõukogudeaegse sõjakooli peakorpuse teise korruse ruumis professor Raska meid juba ootas. Pärast põgusat tutvumist viis Raska jutu kohe asjakohasele teemale. Ta selgitas lühidalt, mis on teoksil ja millega võiksin abiks olla. Küsimus seisnes uue kõrgkooli loomises, mille põhiline eesmärk oli täita tekkinud tühik riigi sisekaitselises haridussüsteemis, mis pärast iseseisvuse taastamist osutus nii sise- kui ka välisasppektist

vaadatuna olematuks. Loodav õppeasutus pidi tulema sõjaväestatud sisekorruga ja peale erialase õppe ka sõjalise väljaõppega, mis selle ülesande täitmiseks loomulikult vajab vastava ettevalmistusega inimesi. Esimese astme stuudiumi kestuseks oli kava järgi ette nähtud neli aastat. Vestlusest selgus, millised erialakolledžid (politsei-, tolli-, korrektsioonikolledž) alustavad sügise tööd ja mis on juba teoksil kõige vajalikuma materiaalse baasi loomiseks. Õppetöö alguse täpne aeg jäi veel lahtiseks.

Mis puutub Pirita-Kose õppeasutuse struktuuriiosana loodavasse kaitsekolledžisse, siis mäletamist mööda polnud Raskal niisugust ideed varem tekkinud. Vähemalt polnud kaitsekolledžiga seonduvat mainitud peamiste ülesannete hulgas. Jutt viis aga iseenesest selleni ja mõttevahetuse lõppedes võis seisukoha kaitsekolledži loomise kohta lugeda juba küllalt kindlaks ja põhjendatuks. Tõrgeteta niisugusele otsusele jõudmine viitab omakorda asjaolule, et kõnealune küsimus võis Raskal siiski varem mingil määral arutluse teemaks olla. See olnuks ka loogiline, sest vaevalt oleks kadettide sõjaline ettevalmistus kõrvalainena suutnud ainuüksi anda midagi olulist riigikaitseliste kaadrivajaduste lahendamiseks ajal, kui viimane oli eriti teravalt päevakorras. Segaseks ja hulganisti küsimusi tekitavaks jäi veel asjaolu, et kaitsejõudude ohvitseride ettevalmistus hakkab toimuma teise ministeeriumi valitsusalas, kus kõik sõjalise ettevalmistusega seonduv tundus olevat ebarahulik. Raska arvas, et see küsimus on lahendatav ega hakka tekitama erilisi probleeme. Etteruttavalt tuleb siinkohal märkida, et taoline arvamus oli sügavalt ekslik.

Küsimus minule oli, kas olen nõus kaasa lööma. Raska andis mõista, et peale akadeemia kolledžite sõjalise programmi koostamise ja juhtimise tuleks mul vahetult osaleda ka kaitsekolledži töös ja käesoleval hetkel muidugi selle loomisel. Vastasin, et kuna tegemist on väga tõsise ettepanekuga, siis vajaksin küll natuke aega olukorra hindamiseks ja perega seotud võimaluste läbi mõtlemiseks. Leppisime kokku, et helistan Tartust paari päeva pärast.

Koduteel oli aega asja üle järele mõelda. Sõjaväestatud sisekorruga õppeasutus tsiviilspetsialistide ettevalmistamiseks oli omamoodi uus nähtus, samas aga ka mitte eriline üllatus. Aeg oli niisugune, kus riigi iseseisvuse kaitsmine ja relvakandmise vajadus oli Eesti mehele saanud omaseks ja iseenesestmõistetavaks. Sellega käisid kaasas ka ajajärgu küllalt tõsised probleemid, mis ilmnesisid järjepanu kõikjal. Puudust oli tunda kõigest. Värskest oli meeles olukord 1992. aasta kevadel, kui Tartus koostöös riigikaitse osakonnaga tuli korraldada kutsealuste aastakäigu neljakuuline sõjaline ettevalmistuskursus ja kus üheks suuremaks probleemiks oli leida tervest linnast üks automaatreiv materiaalosa õppuse tarvis. Polnud kahtlust, et paljud

olemasolevad ja uued puudujäägid hakkavad ridamisi ilmnema ka äsja arutuse all olnud õppeasutuse käivitamisel. Kas jätkub vajalikul määral jõudu ja vastupidavust? Küsimus sellisel kujul tundus olevat liigne.

Tartusse jõudes tundsin, et Raskale tuleb anda nõusolek. Eitavat seisukohta oleks raske põhjendada nii talle kui ka iseendale. Tõepoolest, 32-aastasest teenistusest Nõukogude armees olid 23 seotud sõjakoolides ja akadeemias õppimise, õpetamise ja teadustööga, sh üheksa viimast aastat TRÜ sõjanduse kateedris. Kõike arvesse võttes tundunuks äraütlemine olukorda mitteametavastavana. Tõsi küll, Ants Laaneotsale jäi nõusolek varem andmata, pidades silmas turjale kogunenud aastaid, tervist ja omajagu väsimustki. Oli muidki takistusi. Nüüd tundus olevat õigem lasta vajuda vaekausi teisel otsal.

Kahe mehega otsustasin asja siiski kohe arutada: vana sõbra ja ammuse teenistuskaaslase Ahto Peetsiga ja loomulikult kolonel Ants Laaneotsaga. Peastaapi helistasin esimesel võimalusel riigikaitse osakonna ülema Juhan Tamme kabinetist. Selgitasin Laaneotsale lühidalt olukorda ja küsisin arvamust. Laaneots mõtles hetke ja seejärel küsis: „Aga kas õppekava koostamise ja kõige muuga ikka saate õigeks ajaks hakkama? Aega on õppetöö alguseni jäänud vähe.“ Vastasin, et täies mahus ei jõua, aga esimese kursuse suhteliselt väiksema mahuga programmiga saame hakkama küll. Aegamööda teeme ülejäänud osa ja muu vajaliku. Teist teed lihtsalt pole. „No laske siis käia“, vastas Laaneots. „Ohvitseri on hädasti vaja. Kahju ainult, et teil sellega nii palju aega läheb.“

Selles oli tal muidugi õigus. Meie otsesele ja kiirele abile kaitsevägi niipea loota ei saanud. Oli selge, et homsete nooremohvitseride ettevalmistamine sai esialgu toetuda ainult nendele meestele, kes pidid tulema ohvitseride kursustelt ja vähesel arvul õpingutelt Soomest. Juba kogenud meeste otsinguid tuli jätkata Nõukogude armeest teenistusest vabanenud ohvitseride hulgast. Etteruttavalt tuleks siinkohal märkida, et konkreetseid asjaolusid arvestades tekkis muude probleemide kõrval loomulikult küsimus, et kuna vajadus nooremohvitseride järele on ülisuur, siis kas on õigustatud see, et akadeemia lõpetanud kõrgharidusega ohvitserid saavad kaitseväkke teenistusse alles nelja aasta pärast. See aeg tundus olevat liiga pikk. Alahindamata vähimalgi määral ohvitseride kõrghariduse tähtsust, oli loomulik järeldada, et puhtprofessionaalne ettevalmistus tunduvalt lühema ajaga olnuks tekkinud olukorras hoopis pragmaatilisem lahendus. Laaneots tõstas selle küsimuse korduvalt, kui koos Tartust Tallinna sõitsime. Mõni aeg hiljem, kui jutt jälle sellele teemale kaldus, oli tema seisukoht tuleviku suhtes üsna kindel. „Küll ma selle kooli sealt akadeemiast ükskord välja rebin.“ Teades, et Laaneots ei armasta sõnu tuulde loopida, ei tekkinud kahtlust, et ilmselt ükskord nii

ka juhtub. Mis puutub aga võimalusse muuta akadeemias kaitseväe ohvitseride väljaõppe kestust, siis see idee akadeemia juhtkonnas mingit toetust ei leidnud. Raska kindel seisukoht oli, et kogu akadeemia õppurite ülesanne on saada kõrgharidus. Suure tõenäosusega oli küsimus muu kõrval ka selles, et akadeemia juhtkonnal seisis ees ülikooliga võrdsustatud taseme staatuse taotlemine. Kuna olin oma lubadusega esimese sammu teinud, tuli nüüd astuda järgmised.

Vestlus Ahto Peetsiga kujunes õnneks ootuspäraseks. Planeerimisküsimustes heade kogemustega ja mitmes sõjalises valdkonnas kõrgelt haritud mees ei puigelnud vastu ja andis oma põhimõttelise nõusoleku. Otsustasime kohtuda pärast minu järgmist käiku Tallinna. Ühtlasi tuli hakata mõtlema, kuidas ületada uue olukorraga kaasnevaid raskusi, sest tulevane tööpõld ähvardas jääda kodukohast üpris kaugele. Paljusid küsimusi tuli arutada ka kodus. Abikaasa suhtumine oli oodatult mõistev ja kaasaaitav. Kõik lahenes lodusalt ka Peetsil.

Järgmine kohtumine Pirita-Kosel toimus umbes nädala pärast. Seekord oli jutujamine juba asjakohasem tänu Raska varem antud selgitustele. Kuna olin oma nõusoleku teatavaks teinud, siis võis mitmeid küsimusi arutada ka konkreetsemalt. Kogu vestlus toimuski tegelikult nõupidamise tasemel. Sellest võtsid osa õppeprorektor Ivar Aimre ja juba tuttav Elmar Nurmela. Raska teatas, et kohale peaks tulema ka Piirikaitseameti esindaja, sest kõne alla võib tulla ohvitseride ettevalmistamine piirivalvele. Ettepanek tuli arutusele. See tähendas, et kaitsekolledži kadettide arv peaks siis olema tunduvalt suurem. Raska ja Aimre leidsid, et see võiks olla 40–50 vahel, pigem mitte üle 45, sest paljud tingimused ei lubanud õppekoosseisu ülemäära suureks paisutada. Nii see esialgu ka jäi. Otsustati, et piirivalve kadettide arv peaks arvuliselt moodustama vähemalt $\frac{1}{3}$ ja nende ettevalmistus esimestel aastatel toimuma kaitseväe programmi alusel. Nõustuti ka arvamusega, et loodu võiks kajastada kolledži nimetuses, mis oleks Kaitseväe- ja Piirivalvekolledž. Kandidaatide väljaselgitamiseks võis loota Piirikaitseameti abile. Õppeosakonnast võis saada mõned ligikaudsed arvandmsed, mis puudutasid esimese kursuse sõjaliste ainete ajalist mahtu. See ei olnud eriti suur ja andis mingi võimaluse alustada planeerimist, kuigi suurem osa praktilisest tööst pidi algama hiljem. Kolledži põhiainetes ajaline maht tulenes eelkõige akadeemia humanitaarainete planeerimise üliluslikkusest ega jätnud võimalusi teha mingeid ajalisi muudatusi või nihkeid. Õppeosakond oli neis küsimustes kindlal seisukohal ja kolledžil puudusid võimalused omatahtsi tegutsed.

Lahendada oli vaja veel üks küsimus – kes peaks hakkama kolledžit juhtima? Esitasin selle küsimuse Raskale, lootes, et tal on ehk mõni nimi

varuks. Kujunes aga üldine arvamus, et selle ametikoha kohustused võiksin enda kanda võtta mina. Rohkem arvamusi kuulda polnud. Jäi üle anda oma nõusolek ja seda ma ka tegin. Mäletan hästi, et suurt soovi sellele ametikohale asuda mul tookord polnud, aga oli arusaadav, et seda tuli võtta kui olukorrast tingitud vajadust. Mäletamist mööda ei jäänud toona muljet, et koosolijatel olnuks ettepaneku tegemisel käepärast ka Kaitseministeeriumi või peastaabi seisukoht. Ilmselt lahendati see kui akadeemia siseasi.

Kõne alla tulid ka olmeküsimused. Mul oli võimalus esialgu peatuda Tallinnas tütre juures, edaspidi tuli leida mingi muu lahendus. Sama probleemiga oli vaja tegelda ka Ahto Peetsil. Sain kinnituse, et sellega on juba arvestatud ja akadeemia võib osutada vajalikku abi.

Sel päeval jäi pärast nõupidamist üle pisut aega, et tulevase õppeasutuse territooriumil ringi vaadata. Muljed olid vastandlikud. Administratiivhoone ja läheduses asuv õppekorpus jätsid pealtnäha üsnagi rahuldava mulje, kuid lähemal vaatlusel kippus pilt muutuma trööstitumaks. Kõik, mis silmale avanes, vastas täielikult Eduard Raska kirjeldatule. Paljud hooneid kujutasid endast ainult müüre ja esimese pilguga võis öelda, et nende ladujad pidid töö tegemisel püsivalt mõtlema millelegi muule. Teisel pool suurt riviplatsi asuvad hooned tundusid olevat paremas korras, aga kogu territooriumi valvega juba maikuust tegelev Ants Laas selgitas, et põhjaliku remondita ei saa üheski neist õppetööd teha. Sama kehtib ka ühiselamute, söökla ja kõrvalhoonete kohta. Kadettidele oleks see suureks pettumuseks ja akadeemiale kindlasti halb reklaam. Remonditööd juba käivad, kuigi lõplikku ülevõtmise akti veel pole. Administratiivhoone lähedal suitsev tulease rääkis sellest, et kestab ka objekti endise valdaja dokumentide sorteerimine. Kolledži ruumidest sai esialgu tekkida vaid üldine ettekujutus. Need paiknesid õppehoone ühes esimese korruse tiivas ja olid veel suletud. Keldrikorrusel olid segamini ehitusdetailid, materjalid ja lõhutud mööbel, rääkimata rämpsust. Kellelgi pidi ikka palju aega ja tahtmist olema, et sellist laastamistööd teha. Tekkis süvenev kahtlus, kas on ikka võimalik kõik vajalikud objektid õppetöö alguseks korda teha. Raska oli selles küsimuses olnud üsnagi optimistlik. Pea kubisesmas paljudest mõtetest, sõitsin tagasi koju.

Esimesel kohtumisel Ahto Peetsiga Tartus arutasime peamiselt õppeprogrammiga seotud küsimusi. Kuna juhised ja nõuded programmi kohta puudusid, siis olid käed tegutsemiseks vabad. Õppeainete puhul lahkarvamusi polnud, parasjagu muret tekitas õpetamise materiaalne baas, rääkimata õppejõudude leidmisest, mis kaitseväe muresid teades töötas kujuneda tõsiseks probleemiks. Leppisime Peetsiga kokku, et teeme ajalimiidi arvestused õppeainete puhul kumbki eraldi olemasolevatele kogemustele tuginedes, et

jõuda järgmisel päeval tehtut arvestades ühisele seisukohale. Meie ekspert-hinnangud andsid päris üllatava tulemuse – arvnäitajad kas langesid kokku või erinesid väga vähe. Leidsime, et kuna hetkel pole võimalust neid küsimusi rohkem kellegagi arutada, võib kooskõlastatud arvud esialgu aluseks võtta.

Peatumata üksikolukordadel ja vahetult järgnevatel toimingutel, võib ajavahemikku kuni 1. augustini iseloomustada kui aega, mis kulus peaaegu tervenisti jõupingutustele leida vajalikud inimesed. Mäletan, et esimesena püüdsin saavutada kontakti juba varasemast ajast tuttava akadeemilise haridusega sõjaväeinsenerist õppejõu I.-M. Pilvetiga, kes minu andmetel tegeles tol ajal päästeteenistuse küsimustega. Selgitasin Pilvetile kolledži ja kogu üldise olukorra kohta kõike, mida teadsin. Pilvet arvas kuuldu ja nähtu põhjal, et tulevase koostöö vastu poleks tal midagi, küll peab aga tõsiselt kaaluma, kas on mõistlik oma alustatud tööd pooleli jätta. Ta lubas anda vastuse järgmisel päeval ja seda ta ka tegi. Pilvet leidis, et juba laabunud tööd tuleks siiski jätkata ja soovitas mul leida teine selle alaga seotud inimene, lubades osutada ka omapoolset abi.

Otsingud jätkusid. Mingil ajal sain kontakti peastaabis töötava Endel Kirsimäega, kes oli valmis osutama abi relva- ja tuleõpetuse vallas. Kirsimägi oli sõjalise kõrgharidusega pikka aega Nõukogude Armees teeninud vanemohvitser, kelle teadmised ja kogemused kulunuksid tol hetkel kahtlemata marjaks ära. See oli juba suur samm probleemi lahendamise poole.

Tööülesanded olemas, vormirietust ja oma tööruumi veel mitte. Endel Hirtlaane 1992. aasta septembris.

Pärast 1. augustit 1992, kui olin käskkirjaga ametikohale määratud, tekkis vajadus ja kohustus püsivalt kohal viibida. Tuli hakata tegelema eelkõige elukoha leidmisega. Selleks sai esialgu Koskla hotellis üks väike tuba, mis tuli kohe tööruumiks muuta. Samasse hotelli olid ajutiselt majutatud ka väljastpoolt Tallinna saabunud naiskadetid. Elamiskulud jäid vastavalt kokkuleppele akadeemia kanda. Õnnestus lahendada ka muud hädalisemad uue olukorraga kaasnenud küsimused ja võis naasta kaadriotsingute juurde. Ootamatult õnnestus leida lahendus. Selgus, et juba mõnda aega olid akadeemia valveteenistuse ülesannete täitmisel osalenud Jaak Haud

ja Boris Püssa, kellega jõudsime töö osas üsna kiiresti konkreetsele kokkuleppele. Jaak Haud, Nõukogude armee teenistusest lahkunud akadeemilise haridusega endine vanemohvitser, oli teretulnud leid. Kuna olin Leningradi tagala- ja transpordi akadeemias, kus ta oli õppinud, kolm aastat õppejõuna töötanud, siis teadsin hästi seal omandatud teadmiste ja oskuste taset, mis olid küllalt kõrged. Haudil olid kõik eeldused saada kolledžis hinnatud õppejõuks. Hilisemad aastad näitasid, et magistrikraadini jõudnud Haudi suhtes polnud me oma hinnangutes ja ootustes eksinud. Õigel ajal leidis aset kohumine Boris Püssaga, kelle töökoht, pidades silmas peagi algavat kadettide vastuvõttu, ei saanud kauemaks vakantseks jääda. Tema noorust, teadmisi ja kaitseväes juba omandatud kogemusi arvestades võis järeldada, et mees õppekompanii ülema kohale on leitud.

Tõsist muret tekitas taktikaõppejõu leidmine. Oli selge, et üksinda ma selle aine õpetamisega seotud töökoormusega toime tulla ei suuda, sest igapäevased administratiivsed tööülesanded ja -kohustused nõudsid üha enam aega. Alles septembri lõpupoole, tänu asjaolule, et kuuldused akadeemia ja kaitsekolledži loomisest ning kaadrivajadusest olid juba levinud, saabus vestlusele nõukogudeaegse sõjakooli õppejõu ja ainetükli ülema kogemustega juba aastates mees. Ennel-Meinhard Ainupee, kes oli küll seotud muude tööülesannetega, andis pärast põhjalikku arutamist oma nõusoleku tööle asuda, kuigi mitte enne oktoobrikuud. Käskkiri tema töökohale määramiseks ilmus 12. oktoobril. Miinuseks Ennel-Meinhard Ainupee sobivuse puhul oli tema halvenenud tervislik seisund, kus tuli arvestada, et väliõppuste korraldamine võis sageli olla takistatud. Edaspidi töötas see parasjagu peamurdmist, kuid hakkama pidi kuidagi saama, muud lahendust vähemalt esialgu polnud.

Õppetöö alguseks oli kolledži põhikoosseis kasvanud viie meheni. Olid saavutatud ka kokkulepped tunnitasu alusel õppuste tegemiseks. Peastaabi loal osalesid selles Mihkel Salla, Vello Loemaa, Karl Paks ja Ervin Odar. Akadeemia abiga oli võimalik leida lahendus ka tehnika- ja sideõppeks, milles osalesid Ivar Rinne ja Enn Võidula. Hilisemale ajale jäi sõjaajaloo (Eesti Vabadussõda 1918–1920) kursus, mida soostus lugema Rein Helme, ja kursus Kaitseliidu korraldusest ja ülesannetest, mille tegemiseks andis nõusoleku Kaitseliidu ülem Johannes Kert.

Vajalik kaader tuli leida samal ajal õppeprogrammi koostamisega. Sellega tuli algust teha kohe pärast ametikohale määramist 1. augustil 1992. Saatuse tahtel olin sel ajal akadeemias esimene ametikohale määratud kolledži ülem (direktor). Ametikoht ega lähenev õppeaasta algus ei võimaldanud õppeprogrammi väljatöötamisega viivitada. Vastavalt saavutatud kokkuleppele pidi programmi kooskõlastama peastaabi ülem. Oluliste lahknevuste välti-

miseks nii sisulistes kui ka ajalimiidi küsimustes kaitseväes juba käivitatud ohvitseride kursuste ja kolledži programmis tuli vahetut koostööd teha Ervin Odariga, kellega see ka ootuspäraselt sujus. Odari tehtud ettepanekud ja arvamused olid otstarbekad ja väärised arvestamist. Koostöö jätkus ka hiljem, kui tekkis vajadus meie seisukoha järele järgnevate kaitseväe ohvitseride ja allohvitseride kursuste programmide kohta. Etteruttavalt võib öelda, et kahe kursuse programmid kooskõlastati mõningase hilinemisega pärast reservohvitseride õppeks eraldatud ajalimiidi suurendamist ja sisulist täiendamist Ants Laaneotsa nõudel. Kerge seda teha polnud, sest peastaabi kategooriline nõue oli suurendada praktiliste õppuste ajalist mahtu. Varem juba mainitud põhjuste tõttu tähendas lisaaja leidmine suurt peamurdmist, mis kuidagi-moodi küll lahenes, kuid jäi vajadust arvestades sellegipoolest ebapiisavaks. Teisest küljest ei tekitanud vähem peavalu küsimus, kuidas saame hakkama Ennel-Meinhard Ainuvee suureneva koormusega. Nii mõnigi häda tuli jätta tulevikus lahendamiseks. Mis puutub aga õppekavade kooskõlastamisse peastaabiga, siis pidasime seda kahtlemata vajalikuks ja mõneski mõttes möödapääsematuks. Kuuludes vormiliselt ja administratiivselt küll akadeemia struktuuri, olime sisuliselt ettevalmistuses kaitseväega ju ikkagi ühe mütsi all.

Eelkirjeldatud õppekavade koostamisega seotud probleemid said suure osas mõningase hilinemisega lahendatud juba õppetöö käigus. Ees ootas aga kõige olulisem sündmus – kadettide vastuvõtt. Katsed algasid 1992. aasta septembris. Sisseastumisdokumentide vastuvõtt oli alanud juba augustis, mis võimaldas teha esimesed järeldused noorte huvitatuse kohta õppida akadeemias ja kaitsekolledžis. Konkursi tase vastas ligikaudu oodatule ja moodustas veidi üle kahe kandidaadi ühele kohale, mis jäi pisut maha akadeemia keskmisest – 3,13. Sissesäämiseks tuli sooritada füüsilised katsed, kirjutada essee ja läbida kutsesobivuse vestlus. Kandidaatide hulgas peale väeosadest valitute oli ka noormehi, kes olid äsja keskkooli lõpetanud. Vestlusel olid teenistuskogemused küll hinnatud, kuid üldine intelligentsus ja avatud silmaring andis tegeliku võimaluse konkureerida ka neile, kel teenistuskogemusi kaitseväes polnud. Aeg näitas, et niisugune lähenemine oli õige.

Akadeemiasse vastuvõetute arvuks kujunes 185, neist 46 kaitseväe ja piirivalve õppesuunal (31+15). Neile lisandus hiljem kümme lisakursiga vastuvõetut, sealhulgas neli kadetti kaitseväe õppesuunal. Kolledži osa akadeemia esimese kursuse kadettide koguarvust moodustas seega üle 25%. Kuuest õppesuunast kaks alustasid õpinguid kaitsekolledžis.

Õppeaasta alguseks oli määratud 12. oktoober. Pidulik rivistus oli ette nähtud õppekorpuse vestibüülis. Et akadeemia esimene suurüritus sujus viperusteta ja meeldejäädvalt, tuli kõik piasjadeni paika panna. Rektori korral-

dusel tuli seda riivilises pooles teha minul. Üsna suureks paisunud akadeemia liikmeskond tuli kuidagi mahutada kitsaks jääma kippuvale pinnale, mis koos administratiivdirektor Elmar Nurmelaga koos tegutsedes ka õnnestus. Selgitasin rektorile eelnevalt üksikasjaliselt, kus tuleb vastu võtta kolledži ülema ettekanne, kuidas tervitada ja edasi toimida. Harjutasime kadettidega enne ürituse algust tervitamisele vastamist, mis lõpuks päris hästi õnnestus. Üritus ei jätnud loomulikult veel praadrivistuse muljet, kuna vormiküsimused olid lõpuni lahendamata, kuid sõjaväestatud sisekorraga õppeasutusele omasest korrektsest ja distsiplineeritud esindatusest ning üldisest heast väljanägemisest ei tundunud midagi puudu olevat. Hümni helide hingelisus, rektori kõne ja õnnitlused ning seejärel mälestustamme istutamine muutsid päeva pidulikuks, nagu ühe suure alguse esimene päev seda olema pidi.

Peatumata pikemalt paljudel üksiktoimingutel, tuleks siinkohal mainida muret tekitanud küsimusi, mis hakkasid kujunema üha tundlikemaks. Need olid seotud õppetööks vajalike vahenditega, eelkõige varustusega – relvade, talvise vormiriietuse, õppekohtade, aparatuuri, õppekirjanduse ja muu sellisega. Esialgu tuli läbi ajada n-ö pirrutule valgel – piirduda kuidagi sellega, mis olemas oli. Kõike oli äärmiselt vähe, kui mitte arvestada taktika õppeklassis endistelt valdajatelt päritud suurt maastikumaketti, mille elektrifitseerimise süsteem oli rivist väljas. Ka teiste õppeklasside sisustus ja mööbel vajasis väljavahetamist. Vormi ja relvade puudumine ähvardas muuta väliõppused oluliselt sisuvaesemaks, üksikväljaõppe elemente sügisesel niiskel maastikul tsiviilriietuses harjutada oli sageli võimatu. See puudujääk mõjutas suhteliselt kauem just teiste kolledžite väljaõpet. Taktikavälja asendasid esialgu territooriumilähedased metsaalused. Tuli rohkem kasutada auditoorset õppevormi, mis nõudis aga õppeküsimuste sisulist muutmist. Oli selge, et niisugune olukord ei saanud kaua kesta, sest ähvardas mõjutada väliõppe taset. Plaanipäraseid õppuseid takistasid ka muud asjaolud – kolleeg Ennel-Meinhard Ainuvee tervislik seisukord ja minu ametikohaga seotud ootamatult esilekerkinud ülesanded. Hädasti oluks vaja veel ühte taktika õppejõudu.

Lähikuude jooksul oli siiski juba muutusi – lisaks suvisele said kadetid ka talvise väliriietuse. Et noormehed kandsid seda mõistva rahuldustundega, oli arusaadav, aga et sama suhtumine ilmnes ka naiskadettide puhul, oli alguses isegi mõneti ootamatu. See võis tuleneda nii olukorra uudsusest kui ka arusaamast, et uue kooli võimalused on esialgu veel kasinavõitu. Igatahes soojad talvised laigulised vammused kadettidest neidude veetlust ei kahandanud. Aegamööda hakkasid lahenema ka relvade ja üksikmehe varustuse küsimused. See toimusid sedamööda, kuidas paranes üldine materiaalne olukord kaitsejõududes ja eelkõige kaitseväes. Peastaabi ülem kolonel

Laaneots mõistis meie vajadusi ja püüdis jõudumööda aidata. Kuna meie nõudmised olid oluliselt suuremad õppekompanii rivivarustuse nõuetest, soovitas Laaneots esialgu puudujääva puhul varuda veel kannatust.

Kõiki raskendavaid asjaolusid polnud loomulikult raske märgata ja mõni aeg hiljem meie nõustajaks määratud Soome Vabariigi reserv-kolonelleitnant Eero Riuttala kirjutas sellest erialases ajakirjas üsna kriitilise artikli. Tal oli mõneski mõttes küll õigus, kuid suletorked tegelike raskuste ületamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks polnud taolises olukorras kaugeltki kõige parem abinõu. Otsene kontakt olnuks niisuguses olukorras palju lihtsam, arvestades pealegi veel asjaolu, et meie töölaudad asusid teineteisest vaid mõne sammu kaugusel. Olime oma vajadustest ka ise teadlikud. Arutasime Riuttalaga tekkinud olukorda ja mõnes küsimuses läks tuliseks vaidluseks. Lõpuks jõudsime siiski ühistele seisukohtadele, sealhulgas ka tema algses soovitusel kadettidele juba esimesel kohtumisel pärast kohalesaabumist, et endiste nõukogude ohvitseride õpetused ja soovitused peavad olema välistatud. Ta oli hoiatusega silmas pidanud üldisi suure armee militaarpõhimõtteid ja määrustike nõudeid. Seda teed polnudki meil kavas minna. Mis puutus taktikalistesse küsimustesse, siis kõrvutasime seisukohti ja järeldusi, mis eri armeedes olid välja kujunenud, püüdes neid lahti mõtestada ja argumenteerida. Kadettide küsimusele, missuguse riigi armee taktikat me hakkame nüüd õppima, oli vastus järgmine: hakkame õppima taktikaliselt mõtlema. Selle oskuse abil seame ise paika või täpsustame vastavalt tekkinud olukorrale taktikalise tegutsemise viisid, mis ka armeede määrustikes ei pruugi alati oluliselt erineda. Määrustikega lahinguid ei võideta. Seda suudavad ja saavutavad mõtlevad ülemad ükskõik millisel juhtimistasemel. Määrustike ja eeskirjade nõudeid ning soovitusi peab teadma, et arutlused taktikalistes küsimustes tugineksid ühistele arusaamadele ja viiksid põhjendatud lahendusteni. Niisugust olukorra hindamisele tuginevat mõtlemisioskust kavatsimegi tulevastes ülemates arendada ja täiustada. Riuttala oli nendes küsimustes põhimõtteliselt samal seisukohal. Meie hea läbisaamine jäi kestma kuni koos töötamise lõpuni.

Vähehaaval käivitus töö juba hoogsamalt. Igapäevased uued kogemused, nii väikesed kui ka olulisemad, mõnikord ka valusavõitu, andsid tarkust juurde. Seoses ühe probleemi lahendamisega meenuvad kohtumised uue kaitseministri Hain Rebasega 1992. a talvel. Muu kõrval lootsime tema abiga saada kasvõi paar välismaist õpperelva („ükskõik kui kõvera rauaga“), mis arvestades Hain Rebase seotust Rootsiiga ei tundunud olevat eriti utoopiline. Arutasime seda küsimust Endel Kirsimäega ja leidsime, et tasuks proovida. Küsija suu peale ei lööda. Kohtumisel selgus, et ministril oli üks külaline

juba ees. See oli USA erukolonel Aleksander Einseln. Saime samas tuttavaks ja temagi viibis kohtumise ajal kohal. Kandsin ministrile ette meie tegevusest, kolledži eesmärkidest ja probleemidest, loetledes üles ka programmis olevad sõjalised õppeained. Seda tehes tundus, et midagi jäi loetelus siiski veel nimetamata. Täpsustamisel jõudis minust ette Einseln: see on „side“, leidis ettekannet ilmselt tähelepanelikult kuulanud vestluskaaslane. Tal oligi õigus. Minu lahkumisel soovis Einseln meile rahulikku ja julget jätkamist ning meelespidamist, et seda tööd on riigile hädasti vaja. Tuletasin ka temale meelde, et Eesti Ohvitseride Liidu juhatus on teda soovitanud Eesti Vabariigi kaitsejõudude juhataja ametikohale ja tundsin ühtlasi huvi, kas ta on sellele tõsiselt mõelnud. Einseln vastas, et temast ei olene hetkel enam midagi. Tegemist on poliitilise otsusega ja nüüd on kõik juba poliitikute lahendada. Mis puutus minu palvesse ministrile, siis lubas Hain Rebas osutada võimaluse korral temast olenevat abi.

Hain Rebas, kellega oli kokkupuuteid ka varem, suutis mõni kuu hiljem valmistada hoopis ootamatu üllatuse Eesti Vabariigi 75. aastapäeva pidulikul rivistusel, kus mul tuli esineda päevakohase avasõnavõtuga. Järgnevate sõnavõtude hulgas (E. Raska, J. Toomepuu, L. Parek) esines ka minister Hain Rebas, kes pühendas oma sõnavõtu peaaegu tervenisti hoiatusele endistele Nõukogude armees teeninud ohvitseridele usalduse ülesnäitamise eest. Ta seostas oma usaldamatuse ministeeriumis töötanud ametniku, endise nõukogude reservohvitseri, vallandamisega, kes olevat rikkunud kehtestatud korda, ületades talle antud volitusi. Peab tunnistama, et niisugune etteaste päevasündmust arvestades tegi meid kõiki pisut nõutuks, sest kõik kolledži õppejõud kuulusid ju ministri halvustatud spetsialistide kategooriasse. Kuidas peaks sellise hinnangu valguses edaspidist tööd korraldama? Rohkem poliitilist jahedust võinuks ehk isegi oodata Jüri Toomepuu sõnavõttus, mis aga seekord oli igati tasakaalukas ja seotud kõneleja lemmikteemaga – Lehola Lembitu vaprusel. Rahuliku etteastega esines ka siseminister Lagle Parek. Päeva piduliku rivistuse lõppakord oli kadettide vandetöötuse andmine, mis tõi tagasi ka sooja hingelise tunde ja vajaliku meelerahu.

Alanud õppeaastale hinnangut andes tuleb tunnistada, et 1993. aasta esimestel kuudel oli nii akadeemia kui ka kaitsekolledži samm muutunud kindlamaks, rivilikumaks. Esmavajadused olid suures osas lahendatud või lahenemas ja kuigi täielikuks rahuloluks veel põhjust polnud, võis juba häbitundeta silma vaadata ka paljudele kaugematele külastajatele. Esimeste akadeemia ja kolledži külaliste hulgas olid 1993. aasta veebruari esimestel päevadel Prantsusmaa sõjaväedeleegatsiooni liikmed eesotsas brigadikindral Wirothiga. Pärast põhjalikku oludega tutvumist jättis kindral külalisteraama-

tusse sõnad: „Kirjutame kahe käega alla selle kooli rajamispõhimõtetele /.../“
 Strateegilise kaitsesüsteemi võimaluseta väikeriigil on otstarbekohane otsida just niisuguseid lahendusi oma kaitsedoktriini väljakujundamisel – nii võtsid külalised kokku visiidi mõttevahetuse.

Veebruaris-märtsis sai teoks Iisraeli sõjaväeatašee Skandinaavias Samuel Noe ja umbes samal ajal Rootsi sõjaväe ohvitseride ning USA tulirelvade treeningsüsteemidega tegeleva organisatsiooni Euroopa osakonna juhataja David B. Haugeni külaskäik. Kasutades võimalust kohtuda eelmainitud visiidil osaleva kapten Andres H. Ploompuuga kui ühega USA armee side-meeskonna esindajatest, tundsi huvi, kas oleks võimalik soetada kolledžile selle organisatsiooni kaudu ja abiga vähemalt üks laialipaigutatav elektrifitseeritud laskevälja märklaudade komplekt, mis oluks laskeharjutustel väga tõhusaks abiks. Ploompuul oli küsimusele konkreetselt raske vastata, aga tal oli probleemi lahendamiseks siiski soovitus: võib ju läbi ajada maasse-torgatud märklaudadega. Vastasime, et isegi Nõukogude armees on sellest variandist loobunud juba rohkem kui 30 aastat tagasi, kuid meil tuleb seda vana moodust ikka veel kasutada. Lootused sedapuhku sinnapaika ka jäid. Hoopiski rohkem õnne oli inglise keele õppesuunal – aprilli alguses paigaldasid USA spetsialistid keeleklassi viimased heliseadmed ja klass oli kasutamiseks valmis. Kogu õppeklassi sisustuse kinkis Eesti kaitseväele USA valitsus, selle maksumus ületas 25 000 USA dollarit.

Mis puutub eelmainitud Rootsi ohvitseride külaskäiku, siis osutusid viimased äärmiselt meeldivateks vestluskaaslasteks. Sundimatus õhkkonnas läks mõne teoreetilise küsimuse üle isegi vaidluseks, mis oli meeltemööda mõlemale poolele ja lisas vestlusele asjalikkust. Lahkudes sooviti meile jätkuvat optimismi ja edu. Ka Iisraeli kaitsekontseptsiooni küsimused leidsid tutvustamist hiljem, kui sõjatööstuse direktorite komitee esimees kindralleitnant Dan Schowron, vana sõjamees, rääkis meile Iisraeli relvajõudude korraldusest ja olukorrast, kust neil tuli kunagi alustada. Ta meenutas, et alguses oli neil vaid kolm vananenud Cromwell-tüüpi tanki ja mõni lennuk, millest pomme heideti alla käsitsi. Igale sõdurile ei jätkunud isegi tulirelva¹.

Aprilli alguses külastas akadeemiat Aleksander Einseln, siis juba seotuna Eesti Vabariigi kaitsejõudude tulevikuga. Tutvunud olukorraga, tegi ta järelduse, et võetud suund on õige. Samas lisades, et Eesti peaks kõigepealt välja töötama kaitsekontseptsiooni ja alles siis astuma järgmised sammud, sealhulgas ka kaitsealase koolitussüsteemi loomise suunas. Siinkohal ei saa märkimata jätta, et Einselni järgnev mõte: „/.../ piiril piisab mõnest

¹ Verbis Aut Re, nr. 2 (17). Veebruar 1994.

püssi paugutavast mehest ja paljudest telekaamerateest, mille vahendusel teadustatakse agressiooni fakt tervele maailmale² ei sisaldanud aga selget eesmärki, millest pidanuks tulevane Kaitsejõudude juhataja oma töös edaspidi juhinduma. Nagu elu näitas, jäid kontseptsiooniga seotud küsimused veel aastaiks ootama konkreetseid ja argumenteeritud lahendusi. Aeg aga ei andnud oodata – millestki tuli alustada. Ainult telekaameratele lootma jääda oluks lühinägelik samm. Kes ja millal pidanuks meile agressiooni korral appi tulema? Ka Einseln ise oli oma esimestel ametikuudel vahetult pärast Nõukogude Liidu lagunemist parasjagu nõutu, väljendades paljude teistegi kahtlust: pole veel teada, mis saab NATO-st... Mis puutub tol ajal sageli kõneaineks olnud kontseptsiooni, siis võiks viimasega seoses rõhutada hoopis lihtsamat ja praktilisemat mõtet: milline iganes pidanuks tol ajal sündiv ja täiuslikkusele pretendeeriv riigikaitse idee välja nägema, haritud ohvitserkonna ettevalmistamine, väljaõpetatud kompaniide ja pataljonide moodustamine ning töövõimeliste juhtorganite loomine ei saanuks mitte ühegi kontseptsiooniga vastuollu minna.

Hinnates arvamust võimaliku kiirustamise kohta koolitussüsteemi loomisel, tekkisid mingil hetkel hoopis vastupidised mõtted – kas me pole ehk olnud liialt aeglased? Need kahtlused süvenesid visiitide käigus Läti ja Leedu kolleegide juurde ja hiljem Soome Vabariigi Santahamina kadetikooli küllastades. Püüdmata detailselt eristada meie lähinaabrite kaitsekõrgkoolide küllastamise muljeid, tuleb märkida, et nende edusammud meiega võrreldes olid märgatavad. Suhteliselt lühikese ajaga olid meie lähikolleegid jõudnud palju ära teha nii tehniliste kui ka kirjalike õppevahendite vallas. Minu kunagine õpingukaaslane Rjazani sõjakooli päevilt kolonelleitnant Janis Skrinda oli isegi jõudnud koostada lätikeelse taktikaõpiku. Tehnikaõppe klassid olid meie esmamulje järgi sisustatud vajalikul tasemel. Kuigi kogu õppekompleksi hõivav territoorium oli nii lätlastel kui ka leedulastel Eesti Sisakaitseakadeemia omaga võrreldes tunduvalt väiksem, oli neil see-eest iseseisev administratsioon ja õppekorraldus. Mäletamist mööda polnud neil nii teravat probleemi õppejõududega. Nagu meilgi, olid ka nende õppejõud enamikus Nõukogude armees teenistuse lõpetanud endised ohvitserid, kuid siis juba suuremas osas rahvuslikes auastmetes. Endise teenistusega seotud ja päranduseks saadud usaldamatust õppejõudude vastu meie muljete järgi neil polnud, kuigi võimalike konfliktide eest polnud kaitstud nemadki. Viimasega seoses meenub seik meie õppejõudude kohtumisest Läti kolleegidega Riia kesklinnas, mida ei pea liigseks siinjuures meenutada. Arutasime mingit

² Verbis Aut Re, nr. 4 (7). Aprill 1993.

eelseisvat küsimust ja tegime seda vana harjumuse kohaselt vene keeles. Ühel hetkel astus ligi üks vanemapoolne härra ja tegi meie lätlastest vestluskaaslastele terava märkuse: „Kas teil pole häbi? Olete Läti ohvitseri vormis ja räägite vene keeles! Kuidas te võite?“ Keegi Läti kolleegidest selgitas, et vesteldakse külalistega Eestist, kes ei valda läti keelt. Vanahärra lõi käega ja lahkus.

Paljud mõttevahetused hetkeolukorra üle ning tuleviku- ja koostööplaanid leidsid aset Riias toimunud kolme vabariigi rahvuslike militaarkõrgkoolide konverentsil. Oli võimalus võrrelda tehtut ja teha järeldusi. Oli selgelt tunda, et nii meil kui ka meie naabritel ületasid tulevikuvajadused suuresti kõigile teadaolevaid võimalusi. Järelduse meie lühikese mineviku kohta võis kokkuvõtlikult sõnastada nii: tulnuks alustada varem.

Maikus toimus peastaabi ülema nõuniku kolonel Matti Lukkari kaasabil oodatud visiit Soome Santahamina kadetikooli Helsingis. Selles juba üle poole sajandi töötavas militaarkoolis õppis tollal ka 10 kadetti Eestist. Kadetikooli juhataja kolonelleitnant Jussi Saressalo tegi omalt poolt kõik, võimaldamaks meil tutvuda nii kooli õpekorraldusega kui ka õppuste sisulise poolega. Ohvitseridest õppejõud andsid põhjalikke selgitusi õppe-eesmärkide saavutamiseks kasutatava meetodika kohta ning lubasid tutvuda rikkalike õppevahendite varuga. Erilist huvi pakkus meile miinipildujameeskondade tuleandmete ettevalmistamine ja kogu meeskonna tegutsemine, sest Ahto Peetsil seisid ees õppused kaitseväge suurtükiväge õppekursustega. Laserkaugusemõõtjatest, mida õppejõud Santahaminas kasutasid, võisime esialgu vaid unistada. Tutvusime ka kooli olmetingimustega ja sisekorraga. Jäi silma kadettide ülimalt kultuurne suhtumine ja käitumine alluvusvahekordade toimimisel. Head muljed jäid kadettide sööklast, kus ka meile sai osaks maitsev ja mitmekesine lõuna. Üllatus oli, et puudus meil nii traditsiooniliseks ja omaseks saanud supp. Küsimata jäi, kas Santahaminas ongi tavaks lõunasöök supita või oli see lihtsalt selle päeva lõunamenüü omapära.

Järgmisel päeval toimus kohtumine koolis õppivate Eestist lähetatud kadettidega. Õppustelt kokkulepitud ajal saabunud kadetid võtsid meid vastu korrektsetes suvises vormiriietuses. Tutvusime ja selgitasime lühidalt oma külaskäigu eesmärki, olukorda kadettide väljaõppega kolledžis ja pärast õppekursuse lõpetamist Santahaminast tulevatele noortele ohvitseridele pandavaid lootusi. Oli tunda, et siingi oli teema Nõukogude armees teeninud ohvitseridesse suhtumine. Kadett Leo Kunnas ütles tekkinud kahtlused otse välja: kui on vaja täita tõeliselt rasket ohvitseri ja sõjaväelase kohust tõsisel ohutunnil Eesti riigi kaitsel, siis kas võib olla kindel, et need mehed jäävad oma sõnale kindlaks? Vastasime, et selliste kahtlustega pole pead vaevata

tarvis. Me teeme oma tööd sõnakindlalt, ausalt ja südamega igas olukorras, kuni tulevad kaitsevärke haritud noored juhid ja võtavad selle töö üle. Jah, vorm, mida me aastaid kandsime, ei olnud Eesti Vabariigi oma, aga südame-tunnistus oli... Ei mäleta täpselt, missuguseid mõtteid sai veel välja öeldud, aga kohtumine lõppes igati ootuspäraselt heatujuliselt ja optimistlikult. Tundus, et ka kadetid said mõndagi vajalikku teada sellest, kuidas toimub meie töö kolledžis ja milliste raskustega tuleb neil oma teenistuses edaspidi rinda pista. Lahkudes Santahaminast tänasime südamest kooli ülemat Jussi Saressalot ja jätsime mälestuseks foto akadeemia peakorpuse lipukojast suure sinimustvalge kangaga tagaseinal ja Vabadusvõitleja skulptuuriga³ selle taustal. Kutsusime kadette esimesel võimalusel külastama ka meie kooli. Kutse sai teoks pool aastat hiljem.

15. aprillil 1993 täitus esimene aasta Sisekaitse Akadeemia asutamisest. Selle tähtpäeva puhul külastas akadeemiat peaminister Mart Laar koos välisministri ja riigisekretäri ning mitmete riiklike ametkondade töötajatega. Lipuplatsil andis pidulikult tseremooniaks rivistatud kadettide õppekompaniide ees rektorile raporti õppepataljoni ülem Raul Tõnnov. Pärast tervitusi heisati

Kaitsekolledži õppejõudude põhikoosseis 1993. aasta märtsis (vasakult): Jaak Haud, Ennel-Meinhard Ainuvee, Endel Kirsimägi, Ahto Peets, Endel Hirvlaane (istumas).

³ Skulptor Jaak Soansi Põltsamaa taastatud Vabadussõja ausamba algne kipsskulptuur oli kingitus akadeemiale, mille avamine toimus 22. veebruaril 1993.

Eesti Sisekaitse Akadeemia juhtkond, õppejõud ja töötajad 1993. aasta aprillis. Esireas keskel akadeemiat külastanud peaminister Mart Laar, riigisekretär Ülo Kaevats ja rektor Eduard Taska.

fanfaarihelide saatel masti akadeemia lipp. Seda tegid kadetid Janno Perv ning Rauno Suviste, neist viimane tänaseks ilmunud huvitava raamatu Harald Riipalust autor.⁴ Tervituskõnega kadettide rivi ees esines rektor Eduard Raska, kantsler Felix Angelstok ja peaminister Mart Laar. Loomulikult ei puudunud ka paraadmars, mis kaitsejõudude orkestri marsihelide saatel jättis kõigile kohalolijatele piduliku ja üleva mulje. Toimunud üritus oli hinnatud panuseks akadeemia ja kaitsekolledži traditsioonide varasalve.

Aprillikuu loodi akadeemias väga vajalik struktuuriüksus – kirjastustalitus (hiljem kirjastusosakond, kirjastus) eesotsas Valdur Taltsiga. Kirjastusel oli rohkesti tööd, sealhulgas ka kaitsekolledži tellimuste täitmisel. Juba 1992. aasta sügisest alustas sõjaliste ainete õppetooli juhataja Ahto Peets koos kaasautori Vello Kalaga sõjatopograafia õpiku koostamist. Vajaliku õppevahendi redigeerimisel osutas hindamatut abi sõjaterminoloogiaga tegelev Heino Ernits. Nüüd, kus kirjastuse töö oli käivitunud, kadus ka mure õpiku väljaandmise pärast. Õpiku käsikiri jõudis kirjastusse 1994. aasta jaanuaris. Produktiivselt tegutsesid õppevahendite ja õppekirjanduse koostamisel ning väljaandmisel õppejõud Jaak Haud (laske-eeskirjad ja juhendid) ning Karl Paks (pioneerilased õpikud ja õppevahendid). Kirjastuses asus toimetaja Mailis Moora soovitusel tööle ka minu tütar Reena Kitsing (Hirvlaane).

Esimesele kevadele tagasi vaadates võib taas märkida, et kolledži elu ja õppekorraldus oli muutunud stabiilsemaks ja kindlamaks. Täienes kadettide individuaalne varustatus, relvad olid olemas ning nende hoiutingimused ja hooldamine tänu õppekompanii ülema Boris Püssa püsivale ning nõudlikule tähelepanule vajalikul tasemel. Kavas oli ajakohasema relvaruumi ehitus efektiivsemate turvaelementidega. Õppetöö kulges plaanipäraselt, mida aeg-ajalt mõjutas kadettide sage puudumine õppustelt seoses siseteenistuse raskuse langemisega ainult ühe kursuse õlule. Kõigest hoolimata võis rahuldustundega jälgida esimest mitmepäevasele väliõppusele asuvat õppekompaniid, kelle täielik varustus, rüht ja sõjamehelik samm olid sel hetkel vaatamisväärsus, mida administratiivhoone töötajad ja paljud lähedal olivad ei jätnud märkimata, uudistades, kuidas õppekompanii kindlal taksammul akadeemia väravast välja marssis. Eesmärgiks olid toona välimajutusega taktikalised õppused ja laskeharjutused Koogi küla lähedal endiste valdajate mahajäetud laskeväljal, mis meie vajadusi suuremas osas rahuldas. Enne kohalejõudmist oli võimalik osaleda laskeharjutustel, kus oma relvatoodangut demonstreeris üks LAV relvafirma, pakkudes võimalust tutvuda paljude käsitulirelvade

⁴ Sellest hetkest muutus akadeemia lipuheiskamine igahommikuseks tseremooniaks.

tehniliste omaduste ja tulevõimsusega. Viimane oli küll muljetavaldav, kuid mitmetel põhjustel jäid kaitseväe tellimused firmale tookord esitamata.

Peatumata õppuste üksikasjadel, võib esimese proovikiviga hakkama saamise lugeda rahuldavaks. Peale jalgsirännaku said kadetid kogemusi paiknemiskoha looduslike omaduste hindamisel, selle moondamisel, julgestamisel ning olemasoleva varustuse kasutamisel ööbimiseks väli-tingimustes. Iseseisev toiduvalmistamine tuli samuti igati kasuks. Järgmistel päevadel toimusid laskeharjutused ja taktikalised õppused. Täielikuks rahuloluks polnud küll alust, kuid veel oli ka varuaega. Õppuste käigus andis meile mitmekülgset vajalikku materiaalselt abi Kalevi Üksik-jalaväepataljon pataljoniülema Alar Lanemani osavõtul. Mõningatest paratamatult ilmnenud puudustest hoolimata täitsid toonased õppused neile seatud eesmärgi. Kadetid pidasid füüsilisele koormusele vastu, vesivillid varvastel kuulusid juba traditsiooniliselt asja juurde.

Märkamatult jõudis kätte semestrieksamite aeg. Jõukatsumine teadmiste vallas kujunes ülimalt pingerikkaks – 22. juunini tuli sooritada 11 arvestust ja viis eksamit. Kaitsekolledži esimene õppeaasta oli ilmselt toimunud karmi sõela põhimõttel ja nii mõnigi kaitsevälase tee valinu pidi tunnistama, et elukutse puhul on õige teeviit jäänud märkamata. Poolesajast kolledžis õppeaastat alustanud kadetist lahkus 15 ja kolm muutis õppesuunda. Seda oli ootamatult palju. Osale väljalangenuist avaldasid peamiste põhjuste hulgas (õppe-dukus, distsipliiniküsimused) mõju perekondlikud ja muud aasta jooksul kogunenud isiklikud probleemid.

1993. aasta suvel toimus nii mõneski mõttes oluline muudatus akadeemia ja kolledži siseelus. Vabariigi Valitsuse 7. juuli määrusega hakkas akadeemia kandma uut nimetust: Eesti Riigikaitse Akadeemia (ERA). Nimemuutusega kaasnes ka täpsustus akadeemia koosseisulises osas – käibele läks nimetus Kaitsejõudude Ühendatud Õppeasutused, mis oli seotud kaitseväe väljaõppekeskuse töö alustamisega akadeemia territooriumil. Kaitseminister Hain Rebas ja siseminister Lagle Parek väljendasid ühises seletuskirjas mõtet, et „/.../ akadeemia kui õppe- ja teadusasutuse nimetus ei kajasta tema funktsioone eriti seoses kaitseväe ohvitseride ettevalmistusega. Sellepärast on õigem nimetada akadeemia ümber Eesti Riigikaitse Akadeemiaks“. Seletuskirjas mainiti ka, et mõne aasta jooksul tuleb valmistada ette Kaitsekolledži ühendamine Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustega.⁵

⁵ Felix Angelstok 2007. Sisekaitseakadeemia 15 aastat. 1992–2007. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Kolledži töös seoses akadeemia uue nimetusega midagi eriti olulist siiski ei toimunud. Tuli hakata tegema koostööd kaitseväe ohvitseride õppekursuste ülema kolonelleitnant Rudolf Bruusiga, kelle Kaitseväe juhataja Aleksander Einseln oli määranud kureerima ka kaitsekolledžit. Bruusi tundsin juba varasemast ajast ja meie koostöös mingeid segavaid olukordi ei tekkinud.

30. augustil 1993 nimetati rektori käskkirjaga ERA sõjalise väljaõppe prorektoriks USA armee eruohvitser Tõnu Toomepuu. Uue ülema peamiseks töökohustuseks oli õppepataljoni sõjaliste õppeküsimumuste lahendamine ja vajaduse korral kaitsekolledžiga seotud ülesannete kooskõlastamine. Mõni aeg varem oli rektor teinud mulle ettepaneku võtta need ülesanded enda õlule, mis tähendanuks töökoormuse ja vastutuse olulist suurenemist, aga paljudes küsimustes ka alluvusvahekordade tekkimist teiste kolledžite direktoritega, mida püüdsin igati vältida. Laitsin Raska ettepaneku maha ja soovitasin, kui ta peab seda ametikohta tingimata vajalikuks (mis tundus olevat loogiline), leida teine inimene. Tõnu Toomepuu, Jüri Toomepuu noorem vend, oli minu hinnangu järgi soliidne härrasmees, kellega koostöö kulges sujuvalt. Mäletan, et talle kui endisele kõrges auastmes ohvitserile oli omane täpsus ja oma probleemide täielik eristamine kõigist teistest. „See pole õppepataljoni (hiljem õpperügemendi, E. H.) probleem“ – nii võis sageli kuulda tema poolt olukorra lahendamisel kasutatavat ja talle omaseks saanud väljendit. Tuleb tunnistada, et selline lähenemine aitas nii mõnigi kord likvideerida ühe või teise küsimuse lahendamisel juba harjumuspäraselt tekkima kippuva ebamäärasuse ja võimaldas leida õige vastutaja.

Vahepeal olid toimunud sügisesed sisseastumiskatsed ja akadeemia õppesuunad täienesid uute kursustega. Kaitsekolledži kahes õppesuunas alustas õpinguid ühtekokku 50 kadetti (kaitsevägi 33, piirivalve 17). Väärrib märkimist, et sisseastujate hulgas oli ka neli naiskadetti, kelle vastuvõtmist pidasin õigeks, hoolimata Kaitsejõudude juhataja A. Einselni kõikuvast seisukohast selles küsimuses. Piirikaitseametil tuli enne sisseastumiskatseid parasjagu kiirustada, et ametkondlik kandidaatide valik oleks tehtud õigeks ajaks. Oht hiljaks jääda oli neil ka olemas. Kui vastav nimekiri polnud ikka veel saabunud, tuli võtta ühendus Piirivalveameti⁶ peadirektori Tarmo Kõutsiga ja esitada meeldetuletus. Kõuts lubas küsimuse kohe lahendada ja seda ta ka tegi.

Värsked kursused püüdis akadeemias juba kindlalt kujunema hakanud sisekorraga kohe kurssi viia sündmusi kajastav kirjasõna. Sotsiaalkasvatuse

⁶ Eesti Vabariigi valitsuse määrusega reorganiseeriti 28.02.1992 Eesti Riigi- ja Piirikaitseamet Eesti Piirivalveametiks Siseministeeriumi valitsemisalas.

keskuse juhataja Peep Sirge andis akadeemia ajalehes noorkadettidele vajalikke soovitusi, mis olid väärt kõrva taha panna hoolimata sellest, et nii mõnedki meeldetuletused olid ammu teada-tuntud. Neist siinkohal mõned väljavõtted: /.../ kui vorm hästi ei istu, ära pea paljuks võtta abiks niit ja nõel /.../ kadett peab olema viisakas nagu tulevasele ohvitserist härrasmehele kohane /.../ ei kõlba jalutada kooli territooriumil, sigaret käes /.../ riviõppustes suurt kunsti pole, aga harjutamist tahab, peagi muutud rühikamaks ja liigsed kilodki kaovad märkamatult /.../ Näpunäidete hulgas leidis muudki vajalikku.

Loomulikult on karmimate ja täpsemate määrustikunõuete kehtestamine koos vormikandmise kohustusega õppeasutuses iseenesestmõistetav. Nende väljatöötamiseks tuli alustada tööd juba esimestel nädalatel pärast õppetöö käivitamist ja kolledži õppejõududel tuli sellega seotud arutlustes aktiivselt osaleda. Alguses lihtsana tunduv ülesanne osutus küllalt töömahukaks ja aeganõudvaks ning nõudis paljude ettepanekute ja märkuste arvestamist, rääkimata lõplikule viimistlemisele kulunud ajast. Õppepataljoni ülema Raul Tõnnovi eestvedamisel kinnitati sisekorda, õigusi ja kohustusi ning paljusid muid küsimusi reguleeriv eeskiri. Esimese kursuse kadettidel, kelle õpingute alguseks eeskirja veel polnud, tuli täita ajutiselt kehtestatud nõudeid ja üleematelt saadud korraldusi. Korduvalt rõhutati, et tulevane ohvitser ei tohi pidada küllaldaseks olukorda, kui rahuldaval määral on täidetud juba kellegi kehtestatud nõuded. Eneseväarikus peab nõudma enamat – nõuded tuleb kehtestada endale ise kõrgemal ja täiuslikumal tasemel. Viimasel juhul ei mõju ka juba olemasolevad eeskirjad siseelu liigselt piiravate tingimustena. Meile tundus, et kadetid mõistsid neid selgitusi ja need toimisid. Õelduga seoses võiks näitena märkida kolledžite korraldatud kohtumisõhtuid, kus, tulles vastu kadettidest korraldajate palvele, oli lubatud tarvitada sümboolsel määral kergelt alkoholi. Loa andmisel tekkis loomulikult kahtlus: kas liialdused selles küsimuses on kindlasti välistatud? Peale jäi lõpuks seisukoht, et vajalikku sündsuse piiri käitumises peab iga kadett ise tajuma, seda ei saa survestada käskude ega korralduste abil. Toimunud üritused näitasidki, et kuigi mõningaid väiksemaid üleastumisi esines, leidsid need kadettide endi taunivat äramärkimist ja edaspidi enam ei kordunud. Usaldus oli tekkinud ja polnud kahtlust, et see sai kindlalt toetuda vaid kadettide küllalt kõrgele eneseväarikuse hinnangule.

Uue õppeaasta algust tähistava piduliku rivistuse võttis vastu kindralmajor Aleksander Einseln, kellele esitas raporti siis juba õpperügemendi ülem Raul Tõnnov. Kuna seekord oli ravis juba kaks kursust, oli õppeväljaku väljanägemine sootuks teine. Tsiiviilriietus kuulus sedapuhku ainult külalistele. Lipu-

President Lennart Meri tervitamas 1993. aasta veebruaris kolledži paraadkompaniid.

kandja ja assistendid, pikka kasvu hea väljanägemisega rühikad relvastatud kadetid, nende täpne liikumine ja rivivõtete täitmine – kõik see loomulikult rääkis selget keelt aasta jooksul toimunud edasiminekust. Järgnesid Eduard Raska ja kindral Aleksander Einselni tervituskõne, kadetitunnuste – matriklite ja rinnamärkide kätteandmine. Edukamatele sisseasujatele (7) andis õppeprorektor Ivar Aimre need kogu akadeemia rivi ees. Kaitsekolledžist väärilis sellise tähelepanu kadett Janek Õsso ja piirivalve õppesuunast Rain Kuus.

Paraadimeeleolul tuli juba järgmisel päeval loovutada koht tõisele tegevusele, sest ülesandeid ja muresid oli nüüd tublisti rohkem. Muu hulgas ei katkenud ka külaliste vool – juba 10. septembril tundus akadeemia olevat lausa üleujutatud uhketest paraadmundritest, mida kandsid 89 Itaalia Bergamo linnas asuva Accademia Guardia Di Finanza kadetti eesotsas kooli ülema kindral B. Osvaldo Cuccuzzaga. See on sajandipikkuse ajaloo Itaalia rahandusministeeriumile alluv kool, mis annab nelja aasta jooksul majandus-alase, juriidilise ja ka sõjalise kõrghariduse. Eriti suurt rõhku pannakse seal ohvitseride väljaõppele, mis külaliste sõnul omakorda nõudis õppe kestuse pikendamist aasta võrra⁷. Lepiti kokku vahetada programme ja, kui peaks osutama otstarbekohaseks, siis ka kadette.

⁷ Verbis Aut Re, nr. 10 (13). Oktoober 1993.

Kaitsekolledži kadetid paraadmarsil, veebruar 1993. Ees kompaniiülem Boris Püssa.

Septembri teine pool oli külastuste poolest jätkuvalt pingerikas. 21. septembril pidasid Oslos asuva NATO põhjapiirkonna väejuhatuse esindajad kolonel Leslie Hakin Suur-Britanniast ja kolonelleitnant Ion A. Andresen Norrast ingliskeelse loengu akadeemia töötajatele ja Sõjakooli⁸ teise kursuse kadetidele. Lektorid selgitasid NATO põhjatiiva peakorterit ülesandeid, struktuuri, tegutsemise geograafilisi, majanduslikke ja rahvastikulisi tingimusi, samuti organisatsiooni rahumeelseid taotlusi muutavas Euroopas.⁹ Meelde jääv külastus toimus paar päeva hiljem, kui võtsime vastu esimese Eesti Vabariigi kaitseväge ohvitseri – veterane, kes olid aastail 1929–1937 lõpetanud Tondi sõjakooli. Auväärses vanuses, aga reipad vanahärrad Bernhard Kampus (sünd 1907), Ago Aava (sünd 1908), Rein Randvere (sünd 1911), Artur Vahter (sünd 1913), Raimond Isok (sünd 1914), Richard Mahoni (sünd 1916) ja Albert-Martin Kadak (sünd 1917) tundsid elavat huvi kõige vastu, mida meil sel päeval näidata oli – riviõppused, ühiselamu, relvad jm. Kõige juurde kuulus loomulikult kadetilõuna. Veterane saatis Eesti Ohvitseride Liidu juhatusest Robert Sinimägi. Meelde jääv oli ka eriti kaugete külaliste,

⁸ Alates 1993. aasta sügisest läks kadettide soovil kasutusse kaitsekolledži asemel nimetus Sõjakool.

⁹ Verbis Aut Re, nr 10 (13). Oktoober 1993.

Virginia militaarinstituudi esindajate, võõrustamine 1993. aasta sügisel, täpse kuupäeva osas jätab mälu sedapuhku võlglasteks. Kohtumisel külalistega oli võimalik kuulda paljugi huvitavat selle õppeasutuse eesmärkide ja tegevuse kohta. Esinejad vastasid paljudele sõjakooli kadettide küsimustele ja tegid ettepaneku külastada nende õppeasutust meile sobival ajal. Võtsime ettepaneku tänuga vastu. Etteruttavalt võib märkida, et lubadus külastada seda kauget paika sai hiljem ka täidetud.

23. septembril tuli akadeemias korraldada veel üks tähtis üritus, et kooskõlastada rektori ametikohaga seotud sätted, milles olid ebakõlad alates 17. detsembrist 1991, kui rektor oli ametisse nimetatud Eesti Vabariigi valitsuse määrusega. Akadeemia tegevust reguleeriv ajutine põhikiri sätestas, et rektor, nagu üldiselt tavaks, peab olema valitud ERA nõukogu poolt. Nõukogu koosolekul valiti akadeemia rektoriks Eduard Raska. Toimunud sündmusega seoses oleks sobiv meenutada ka rektori ametlikku inauguratsioon täpselt aasta hiljem akadeemia esimese õppeaasta alguses. Sündmust tähistas kadettide rivistus ja paraadmarss ning sellele järgnev pidulik ERA nõukogu koosolek. Vastavalt kokkuleppele pidi rektori ametisse vannutama Eesti Vabariigi president, kelle käsundusohvitseri kaudu olid üritusega seotud küsimused kooskõlastatud. Määratud ajaks president ei ilmunud. Riigikogu ja riiklike ametite ning komisjonide esimehed, mitmete kõrgkoolide juhid koos USA, Taani ja Soome saatkonna esindajatega ootasid kannatlikult, kuni järelepärimise peale jõudis lõpuks kohale sõnum, et president inauguratsioonile ei tule. Üritust niisuguse korraldusega ei saavat aktsepteerida seoses tekkivate vastuoludega Eesti Vabariigi põhiseaduses presidendi funktsioone loetleva paragrahviga. Inauguratsiooni edasine käik toimus, ehkki hilinemisega, siiski organiseeritult ja meeldejäädvalt. Rektori vannutas ametisse Tallinna praostkonna abipraost Gustav Piir, tema pani rektori kaela ka ametiraha. Järnesid rektori inauguratsioonikõne, õnnitlused ja kingitused. Kadettide meeskoori esituses kõlas riigihümn ja lõpetuseks „Gaudemus“. Päeva kroonis koosolijate ühine lõuna uues 600-kohalises söögisaalis.

Kõrvuti eelmainituga ei saa märkimata jätta lahkkelisid, vaidlusi ja ajuti lausa sisekonflikte tekitavat probleemi, milleks oli akadeemia kui seni rakenduskõrgkoolina tegutsenud ülikoolile õigusliku staatuse määramine, mis omakorda mõjutas Sõjakooli tööd. (Teisel õppeaastal, nagu joonealuses märgitud, läks kolledži kadettide soovi kohaselt kasutusse nimetus „Sõjakool“). Küsimus oli olnud korduvalt arutusel Eesti Vabariigi riigikogu riigikaitse ja õiguskomisjoni liikmete, asjaomaste ministrite, kaitseväge juhataja ja akadeemia juhtkonna tasemel. Ka uue kaitseministri Jüri Luige osalemine 6. oktoobril toimunud kohtumisel ei viinud probleemi lahendamiseni. Ülikooli

staatuse taotlemine jätkus eriti jõuliselt pärast vabariigi valitsuse 26. oktoobri 1993. aasta korraldust nr 614-k ERA õigusliku staatuse kehtestamise kohta rakenduskõrgkoolina. Kaks päeva hiljem ilmus ERA üliõpilaskonna avalik pöördumine Eesti rahva, presidendi, riigikogu, valitsuse ja peaministri poole. Pöördumises rõhutati, et valitsus ja riigikogu pole vajalikul määral teadvustanud riigiametnike kõrgetasemelise koolituse vajalikkust. ERA peab olema ülikool, rakendusliku kõrgkoolina ei suudeta täita temale pandud ülesandeid. Peamine valupunkt oli vajadus finantseerida akadeemia teaduslik-pedagoogilist uurimistööd ja luua oma teaduslik ja õppe-pedagoogiline kaader. Seda ka teistele vastavate valdkondade õppeasutustele, sest nõudlus tulevikus kahtlemata kasvab. Rakenduskõrgkoolil puudusid selleks vajalikud võimalused. Eraldi oli välja toodud riigikaitseliste kõrgkoolide seaduse vajalikkuse põhjendus. Novembri alguses korraldas akadeemia juhtkond pressikonverentsi, et selgitada oma seisukohti seoses Kultuuri- ja Haridusministeeriumi ning ERA vahel puhkenud poleemikaga. Küsimustele vastasid rektor Eduard Raska, kantsler Felix Angelstok, finantsdirektor L. Kubja ning ERA üliõpilaskonna Edustuse eesistuja T. Stokkeby¹⁰. Oktoobrikuisele valitsuse korraldusele õigusliku hinnangu saamiseks võttis akadeemia nõukogu 1. novembril vastu esildise Eesti Vabariigi õiguskantslerile.

Pärast mitmeid kõrgetasemelisi üritusi polnud mingeid märke poleemika vaibumisest, vastupidi, see hoopiski teravnes. 9. detsembril võeti vastu ERA nõukogu pöördumine Eesti Vabariigi presidendi poole, milles rõhutati argumenteeritult veel kord akadeemia vajadusi ja pakuti lahendusteid. Ometi jäi ka seekordne pöördumine tähelepanuta. Oodatud lahendus kujunes nädal hiljem üllatavaks – 17. detsembril vabastati vabariigi valitsuse korraldusega Eduard Raska akadeemia rektori ametikohalt. Rektori kohustusi hakkas täitma prorektor Ivar Aimre. Finantsdistsipliini rikkumises ja administratiivsetes möödalaskmistes süüdistatav Raska oli esitanud palve oma ametikohuste peatamiseks kuni olukorra täieliku väljaselgitamiseni. Mis puutub akadeemia õiguslikku staatuse, siis jäi probleemi lahendamine endistviisi ebamääraseks. Sellega ei saanud hakkama ka hiljem loodud 14-liikmeline halduskogu eesotsas Riigikogu riigikaitse komisjoni esimehe Rein Helmega. Probleem leidis lahenduse alles 1998. aastal, kui rakenduskõrgkooli seadusega kehtestati eriseadus sisekaitseliku rakenduskõrgkooli kohta.

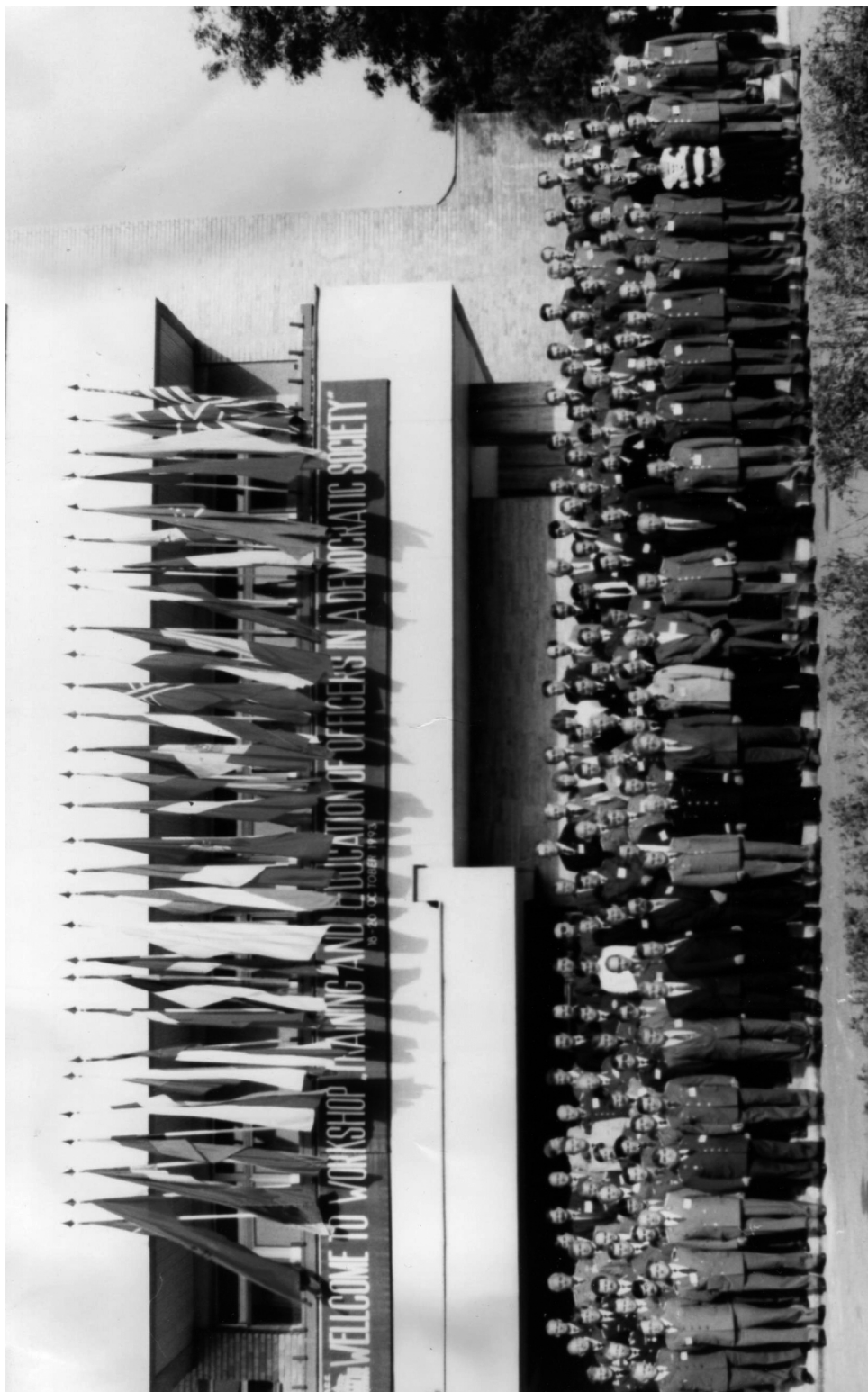
Tulles tagasi Sõjakooli igapäevatoimetuste juurde, tuleks peatuda veel kahel kohtumisel, millest hilisemast kujunes juba pikem välisreis. 15. oktoobril 1993 oli sõjakooli kadetidel ja õppejõududel võimalus kohtuda USA

¹⁰ Verbis Aut Re, nr 11 (14). November 1993.

Euroopa väejuhatuse „Military to military contact program“ direktori, õhujõudude brigaadikindral Thomas Lennoni ja Baltimaade programmi juhi kolonel Peter Stankovichi ning nende kaaslastega. Külalised vaatasid üle meie valdused, vestlesid kadettidega ja arutasid võimaluste üle osutada meile abi õppejõududega. Väljendati rahulolu, et vestluses osalenud kadetid valdasid piisavalt inglise keelt, mis võimaldas vabalt ja tõlkimisvajaduseta suhelda. Konkreetsete otsusteni ei jõutud ja ilmselt polnud see visiit ka alguses sellisena mõeldud. Kuigi meie tööle nagu ka kogu akadeemia koolitussüsteemile tervikuna anti positiivne hinnang, oli meile juba selgeks saanud, et külaliste hinnangutesse tuleb suhtuda teatud reserveeritusega. Oma probleemid ja puudused olid meile ju küllalt hästi teada ja lahendused tuli leida kohapeal.

Nimetatud kohtumise ajal oli teada juba järgmine üritus, mis kujutas endast pikemat reisi Bukaresti, kus 18.–20. oktoobrini pidi toimuma seminar „Training and education of officers in a democratic society“, mis kujutas endast Euroopa riikide relvajõudude ohvitserkonna hariduse ja professionaalse ettevalmistuse probleemidele lahendusteede otsinguid demokraatliku ühiskonnakorralduse tingimustes. Üritust võis kahtlemata hinnata kui hea tahte avaldust, samuti ka olulist sammu pingelõdvenduse suunas. Visiidi-kaaslaseks oli Kaitsejõudude Peastaabi ülema asetäitja kolonel Raul Luks. Teekond, mis viis meid alguses laevaga Helsingisse, jätkus lennukil Viini ning sealt edasi sihtpunkti, toimus kiiresti ja tõrgeteta. Bukaresti lennuväljal lennukist väljudes oli harjumatu näha maandumisraja ääres kaponiirides moondatud lahingumasinaid, raskekuulipildujad ähvardavalt taeva poole suunatud. Meile oli määratud ka vanemohvitserist saatja, kes meid peatuskohta juhatas. Delegaate majutatavas hotellis hakkasid silma ka juba tuttavad Läti ja Leedu kolleegide mundrid. Oli tunda võõrustajate loomulikku soovi näidata end kõige paremast küljest. Hoone, kus toimusid istungid, oli väga esinduslik ja ajalooliselt silmapaistev nii oma arhitektuurilise omapära kui ka vanades kirevates rahvuslikes mundrites auvalve poolest. Osalevate riikide auks oli hoone fassaadile heisatud 29 riigilippu.

Töö algas sektsioonides. Oli rohkesti esinemisi ja küsimusi, koosoleku juhataja suutis luua kohe alguses tõise, rahuliku ja asjaliku õhkkonna, kus samas ei puudunud naljaviskamine. Meie sektsioonid olid esindatud enam kui 10 riigi relvajõud. Esineda võis inglise, saksa ja vene keeles, tõlge oli kindlustatud. Ettekandeid võis esitada ka oma rahvuskeeles, sel juhul pidi aga keegi delegatsiooni liikmetest tõlkima esineja kõne sektsiooni töökeelde, milleks oli inglise keel. Seda võimalust ka kasutati. Kõne all meie töös sektsioonides kui ka viimase päeva plenaaristungil (ligikaudu 150 osavõtjat) olid ohvitseride ettevalmistamisega seotud küsimused lähtuvalt demokraatliku

Bukaresti seminaril osalejad, oktoober 1953.

ühiskonna vabadustest, kodanikuõigustest ja elukorraldusest. Rõhutati vajadust valmistada ette mitte kitsa, ühekülgse väljaõppega ja selle kaudu ainult oma ametiala külge kinnistatud militaarspetsialiste, vaid haritud ja ka tsiviilvaldkonnas valikuvõimalustega ühiskonnaliikmeid. Järgiti seisukohta, et militaarkeskond ei tohi endast kujutada n-ö varbataraga eraldatud ühiskonna erisust, vaid olema avatud ja tsiviilkontrollile alluv ning seadustega reguleeritud eriülesandega kooslus. Arutati ka suhtekorraldust tsiviilvõimuga ja selles ilmnedu võivaid hälbeid. Palju oli küsimusi suhete kohta ajakirjandusega. Tundus, et arusaamatuste tekkimise reaalne oht ajakirjandusega polnud kaugeutki mitte ainult mõne üksiku militaarstruktuuriga seotud probleem. Meelde on jäänud ühe osavõtja küsimus käitumise kohta suhtlemisel ajakirjanikega, kes armastavad, nagu küsija väitis, kõikjale oma nina toppida, ebaolulistest asjadest sorida ja püsivalt tööd segada. Istungi heatujulisel juhatajal oli siin soovitus lausa varrukast võtta – tuleb paluda ajakirjanikul taas peatselt õppeasutust, üksust või staapi külastada ning anda kui kõrgel intellektuaalsel tasemel ning terava silmaga spetsialisti oma argumenteeritud soovitused puuduste kõrvaldamiseks või probleemide lahendamiseks. See pole küll otseselt ajakirjaniku ülesanne, aga suure tõenäosusega jäävad tarbetud sekkumised harvemaks või lakkavad sootuks. Leiti, et soovitus väärib järeleproovimist.

Plenaaristungil esitati ka küllalt palju uuringute põhjal saadud arvanandeid, järeldusi ja praktilisi soovitusi. Oma esinemises sektsioonis peatusin raskusi tekitavatel probleemidel, millistega tuli töös püsivalt silmitsi seista. Üllatuseks need kellelegi polnud. Ühtedel olid sarnased probleemid juba seljataha jäänud, teistel, nagu meilgi, alles ees. Mis puudutas seisukohta tulevaste ohvitseride hariduse väärtustamises, siis akadeemia eesmärgid langesid olulisel määral kokku nendega, mis olid seminaril püsivalt kõne all, neist rääkides polnud häbenemiseks vähimatki põhjust. Muu hulgas tänasin riike ja valitsusi meie abikäe ulatamise eest, tänu millele olid avanenud võimalused ohvitseride ettevalmistamiseks ka välismaal. Pidasin silmas eelkõige Soomet ja USA mereväe eestvedamisel korraldatud koolitust, millest osasaamiseks ja avanenud võimaluse ärakasutamiseks murdis end konkursist läbi Sõjakooli kadett Janek Persidski.

Mäletan, et istungile järgnenud vaheajal pöördus minu poole meie sektsioonis osalev ja Ukrainat esindav kindralmajor seisukohaga, et kui Eestil peaks tekkima soov saata kadette õppima mõnda Ukraina sõjakooli, siis sellega küll mingeid raskusi tekkida ei tohiks. Asi on lihtsalt vaja algatada. Täna kindralit lahke pakkumise eest ja lubasin, et küsimus võetakse kodu arutusele. Sama teema tuli muide jutuks ka Poola esindaja insener-polkovnik Jan Torchalaga Varssavist. Ka tema arvates ei ole mõne meie kadeti

koolitamine nende võimalusi arvestades eriline probleem. Kõik oleneb sellest, kuidas lahendatakse vajalikud organisatsioonilised küsimused. Algatus pidi loomulikult tulema meie poolt. Ühel järgmistest vaheaegadest tekkis põgus vestlus Ungarit esindava vanemohvitseriga, kelle käest pidasin võimalikuks muu hulgas küsida üle kümne aasta tagasi Leningradi sõjaväeakadeemias minu taktikalises õppegrupis õppinud Ungari ohvitseride käekäigu kohta. Minu lahkumisel Leningradist 1978. aastal olid õppegrupi kolm Ungari kuulajat siis juba lõpusirgel. Tollase õppegrupi vanema kapten Zoltan Seneši nimi oligi vestluskaaslasel tuttav. Selgus, et viimase karjäär oli olnud küllalt edukas ja tegemist oli kõrge ametikoha ja koloneli auastmega. Palusin vestluskaaslast kolonel Senešile minu poolt tervitused üle anda, mida lubati lahkelt ka teha.

Aega jätkus samuti linnaga tutvumiseks. Meie saatja näitas majade seintes ja tunnelites veel tasandamata kuuliauke, mis rääkisid mitte väga ammu aset leidnud sündmustest. Korraldatud oli Rumeenia ajaloo- ja relvamuseumi külastamine. Kasutades võimalust saada taas kokku Läti ja Leedu kolleegidega, kutsusime nad juba esimesel õhtul külla ja nemad võõrustasid järgmisel meid. Oli hea võimalus saada ülevaade kolmes Balti riigis senitehtust ohvitseride ettevalmistamisel, samuti sai kohtumisel osalenud Moldova ja Poola kolleegidega palju küsimusi selgemaks räägitud. Huvitav oli kuulata Moldova polkovnikult otseallikast sündmustest Dnestri ääres.

Ühest õhtusöögi ajal väljakujunenud olukorrast ei tahaks siinkohal mööda minna. Söögisalaal ühisele õhtusöögile tulles äratas tähelepanu asjaolu, et seminaril osalevate SRÜ riikide esindajad olid kogunenud kokkulükatud laudade ümber ja ilmselt tähistasid midagi pidulikku. Selgus, et Vene Föderatsiooni esindaval kindralmajoril oli juubel. Saali ühes osas oli seega tekkinud kaks eraldi seltskonda: baltlased ja üsna suur SRÜ laudkond. Teisel pool vahekäiku istuvad Ungari, Poola ja veel mõne riigi esindajad, kes meie viimaste aastate poliitilisi suursündmusi ilmselt hästi teadsid, jälgisid huviga, kuidas asjad arenevad ning kas tekkinud ja selgelt nähtav veelahe selles omapärasel olukorras jääb demonstriivselt püsima või laheneb kuidagi teisiti. Arutasime ootamatult tekkinud situatsiooni ka ise. Kas rõhutada oma poliitilist kindlameelsust ja jääda teise seltskonna suhtes ükskõikseks või püüda siiski esineda härrasmeestena ning õnnitleda juubilarit ka meie esinduste nimel. Me ei teadnud hetkel ka seda, kas laudkond koosnes kutsututest või oli tegemist lihtsalt viisakate õnnitlejatega. Kunagi, ja mitte väga ammu, tuli kanda ikkagi samasugust vormi. Otsustasime, et oleks kohane õnnitleda juubilarit ka meie laudkonna poolt ja lahendada see küsimus kombekohasel viisil. Kas peaks ka midagi kinkima? Keegi Läti kolleegidest teatas, et tal

on kaasas kenas pakendis Riia palsam ja see peaks sobima küll. Peagi oli ka kingitus kohal. Tegime kolonel Karlis Kreslinšile kui meist kõige vanemale ettepaneku lausuda õnnesoov ja viisime oma etteaste täide. Juubilar oli sellest väga liigutatud ja kohe hakati meile ka laua taga ruumi tegema. Vabandasime, et ei saa pakutud lahkust kasutada, kuna meie toit on just lauale toodud ja kaaslased ootavad. Vahuveini pokaalist polnud siiski sünnis keelduda. Tundus, et toimuvat jälginud Ungari ja Poola ohvitserid pidasid meie sammu korrektseks. Olime ka ise rahul – see polnud aeg ega koht põhimõtete ja erimeelsuste, seda enam rafineeritud kannapöörete demonstreerimiseks. Bukaresti tuldi ju ikkagi selleks, et teha koostööd.

Lugesime toimunud seminari kordaläinuks ja kasulikuks. Võrreldes üritust kuu aega varem Lõuna-Saksamaa Alpilinnas Garmisch-Partenkirchenis toimunud militaarõigusteaduse konverentsiga, milles osalesid akadeemia delegatsiooni liikmetena Tõnu Toomepuu ja Sõjakooli kadett Ahto Hunt, võis täheldada, et õige mitmed arutletavad teemad langesid kokku, eriti sõjaväe juhtkonna koolitamise ja tsiviilkontrolli kindlustamise osas demokraatlikus ühiskonnas. Arvestades nendele küsimustele üha suurema tähelepanu osutamist, võis teha kindla järelduse, et ühiskonna ja militaarstruktuuride vahelised suhted ja nende demokraatlik areng oli lõppeva sajandi viimase aastakümne üks olulisemaid probleeme.

Sõjakooli õppejõudude töös olid 1993. aasta viimased kuud eriti töörohked. Koostada tuli järgmiste aastate õppekavad, aega nõudis kadettide kursusetööde juhendamine, õppematerjalide koostamine, raskusi tekitas õppetöö koormuse suurenemine jpm. Õppeprotsessis osales nüüd juba kaks kursust, õppejõudude arv oli aga jäänud samaks. Mis puutub töökoormuse suurenemisse, siis polnud selle põhjusi loomulikult vaja kaugelt otsida. Iga järgnev õppus vajab uut abimaterjali ja õppevahendeid, millede koostamine ja näitlik vormistamine oli küllaltki aeganõudev. Meie laborandil Hille Joal ja joonestajal Merike Laasil olid käed tööd täis, lisaks õppejõudude sagedased meeldetuletused ühe või teise materjali valmimistähtaja kohta. Ahto Peetsil lisandus koormus kaitseväge õppekursuse suurtükiväge õppegrupi ettevalmistamise tõttu, milleks tuli valmistada spetsiaalne maastikumakett, välja töötada õppe- ja meetodilised materjalid ning korraldada ettevalmistavad teoreetilised õppused. Õppeülesanded ja praktilised küsimused tuli kooskõlastada peastaabi suurtükiväge ülema Kuido-Uno Tiidolepaga, kelle õlule jäi väliõppuste korraldamine. Koostöö nende vahel sujus, sest olid nad ju kaasteenijad veel sõjakooli päevilt. Ahto Peetsi võimekuses oma erialal polnud vähimatki kahtlust, sest teadsin teda koosteenitud aastate järgi kui tolle aja diviisi üht parimat suurtükiväelast. Meeste koostöö viis mõni aeg hiljem mõttele asuda

lähitulevikus suurtükiväeõpiku koostamisele, mille väljaandmise võiks enda õlule võtta akadeemia kirjastus. Idee oli hea, nõudis aga esialgu veel aega, põhjalikku läbimõtet ja kavandamist.¹¹ Seni tuli töö õppegrupiga lõpuni viia. Männiku polügoonil kolmel õppusel toimunud lahinglaskmiste tulemused näitasid, et seatud eesmärgid olid saavutatud ja küllaltki edukalt.

Suure töö uute NATO tipptechniliste relvade kohta teadmiste ja praktiliste kasutamisoskuste andmisel tegi suhteliselt lühikese ajaga ära Jaak Haud. Tema näitlikud materjalid võimaldasid detailselt ja arusaadavalt esile tuua uue nüüdisaegse relva kui keerulise tehnilis-elektroonilise süsteemi toimimise, tagades seega teadmiste kindluse ja sügavuse. Haud koostas laskeeeskirju ja juhendeid käsituli relvade laskeharjutusteks ja osales ka vahetult harjutuste korraldamises akadeemias. Koos Endel Kirsimäega püüdsime anda kadetidele praktikat lahingupaaridena tegutsemisel laskeharjutustel. Sõdurite lahingupaaridena tegutsemise idee võtsime üle soomlastelt, pidades vastavaid oskusi ja kogemusi otstarbekaiks ning lahinguülesande täitmisel otseselt vajalikeks. Mõistagi ei tähendanud see allüksuse koosseisus üksiksõdurina tegutsemise oskuste alahindamist. Siinkohal ei saa tunnustava sõnaga märkimata jätta õppekompanii kadettide kasvavat initsiatiivi Sõjakoolis ja akadeemias korraldatavate ürituste ning sõjalises valdkonnas ettevõetud uurimuslike algatuste puhul. Aktiivse eestvedajana tegutses kompaniiülem, 1994. aasta veebruaris leitnandiks ülendatud Boris Püssa. Mitmete algatuste või neis osalemisega paistsid silma teise kursuse kadetid A. Hunt, R. Pärtel, V-V. Palm, K. Aavik, A. Toom, M. Herem, M. Plakk jt. Üha kindlamalt hakkasid aktiivsust üles näitama õppekompanii esmakursuslased, nende hulgas ka juba sõjaväeliselt korraldatud eluga hästi harjunud naiskadetid.

Õppekavade koostamisel järgmisteks kursusteks püüdsime võimalust mööda arvestada mõningaid kasutada olevaid USA ja Kanada militaarõppeasutuste planeerimismaterjale ning püüdsime üht-teist kasulikku üle võtta naabrite juures nähtust. Peale selle tõi akadeemia kantsler Feliks Angelstok 1994. aasta veebruaris visiidilt Norrasse kaasa sealse Oslo äärelinnas Linderrufis asuva õppeasutuse Norwegian Military Academy-Krigsskolen põhjalikud andmed kogu stuudiumi programmi õppeainete ja nende õppekavadesse jaotamise kohta. Paraku polnud kogu seda andmekogumit võimalik suurel määral kasutusele võtta, sest vajalikud tingimused veel puudusid. Kindlasti oli aga võimalik ja vaja teha kasulikke võrdlusi. Meil jäi vajaka üks suur ja väga väärtuslik vara – kogemusterohke minevik. Norra Krigsskolenil oli neid väärtuslikke aastaid kogunenud juba 243, West Pointil näiteks vaid 30 aastat

¹¹ Suurtükiväeõpik ilmus 1996. aastal akadeemia kirjastuse väljaantuna.

vähem. Meil oli seda kogemusi pisut üle aasta, pealegi veel koos teadmisesega, et järgmise aasta eelarve ei pruugi ilmselt suureneda.

Hoolimata meie töös mitmesugustel põhjustel tekkinud hälvetest, olime suutnud selle ajaga nii õppida kui ka õpetada. Öelduga seoses meenub üks luureteemaline õppus, mille lõppedes oli võimalus kasutada järelejäänud aega maastikul tegutsemise oskuste täiustamiseks. Tekkis mõte valida varasematel aastatel õppejõu töös läbiproovitud ja samas küllalt lihtne ning moondamisnõuetega vahetult seotud tegutsemisviis. Selleks said õpperühma kolm jagu ülesande eemalduda eri suundades ning seejärel läheneda vaatluspostile kindlaksmääratud maastikuribas võimalikult paremini varjatud viisil. Paarikümne minuti pärast pidid kõik signaali järgi tõusma kohalt, kuhu keegi moondamisnõudeid täites oli jõudnud. Maastikku valitud kohas võis niisuguseks tegutsemiseks hinnata keskmiselt soodsaks. Mäletan, et hulk aastaid tagasi ületasid Rjazani sõjakoolis kursandid samalaadse ülesande täitmisel isegi jõe, kus vesi ulatus vöörihmani. Jälgisime koos abiks võetud kadetiga oma vaatluspunkti tähelepanelikult maastikku ja mõnda liikuvat kühmukest, mis vana kulurohuga eriti kokku ei sulanud, arvasime ka märkavat. Aga kus on siis ikkagi kogu rühm? Kindlaksmääratud ajal andsime signaali. Nüüd oli üllatus tõesti suur. Paljud kadetid olid jõudnud märkamatuult palju lähemale, kui seda meie terava pilgu all võinuks oodata. Ühe jao kadettidest oli osa jõudnud täiesti varjatult lausa paarikümne sammu kaugusele. Niisuguse püüdlikkuse eest ei saanud hinnangut andes kiidusõnadega kitsi olla. Korra kätt tasku pistes tundsin sõrmede vahel midagi paberlikult pehmet. Selgus, et see oli rahatäht, vist kümnekroonine. Otsus tekkis silmapilkselt sealsamas. Surusin selle võitnud jao ülemale pihku ja soovitasin selle ühiselamu saunas õlleks muudetud kujul ära tarvitada preemiana tubli tegutsemise eest õppustel. Oma kolm lonksu iga mehe peale polnud küll palju, aga ärgu pandagu pahaks... Kas toimisin tol hetkel pedagoogiliselt õigesti, on küsimuseks jäänud tänapäevani.

Eksamitel olid meie nõudmised taktikaliste oskuste puhul kindlad – tuli osata loogiliselt arutleda lahinguolukorra hindamisel ja argumenteeritud otsuse vastuvõtmisel. Lahinguülesande andmine peab iga mehe suust kõlama teoreetiliselt nõuetekohaselt ja sõjamehelikult kindlalt. Oli meeldiv kogeda, et suurem osa sõjakooli kadettidest sai sellega küllalt hästi hakkama. Püüdisime olla nõudlikud nii kursusetööde sisulise kui ka vormilise külje puhul. Loomulikult nõudis see tõsist suhtumist juhendajatelt ning tähendas omakorda korduvaid kohtumisi kadettidega ja paratamatult küllaltki palju tööd paranduste tegemiseks ja esitatud nõuete täitmiseks. Kõik laabus siiski oodatult ja kursusetööde kaitsmine kulges lõppkokkuvõttes edukalt.

Korrates eespool rõhutatud mõtet, et meie koolil puudus võrreldes paljude teiste õppeasutustega vajalik kogemusterikas minevik, tekkis ühtlasi sügav kahjutunne Vabadussõja aastail asutatud Kaitseväe õppeasutuste katkenud arengutee pärast. Rahuliku ja eesmärgikindla jätkumise korral võinuks see tagada meie riigile hinnatud rahvusliku raudvara – pika ja kogemusterikka mineviku, traditsioonide ning arenenud riigikaitse haridussüsteemi. Nüüd oli meie kohus meenutada väärikat eelkäijat ja pidada pühaks oma elu andnud noorte meeste mälestust. 1. detsembril austasid sõjakooli kadetid langetatud lipu juures leinaseisakuga Tondi sõjakooli 1924. aastal oma kooli kaitstes langenud kadette. Need olid Arnold Allebras, Aleksander Tomberg, Aleksander Teder ja August Udras. Selle päeva tähistamine kujunes Sõjakooli kadettide jaoks edaspidi kindlaks traditsiooniks.

Pidulikuks sündmuseks kujunes ka Sõjakooli asutamise 75. aastapäeva tähistamine 1994. aasta kevadel. Mitmeid asjaolusid arvestades võtsime vastu otsuse korraldada pidulik mälestusrivistus mõni päev varem, 30. märtsil. Kadettide aktiivsel osavõtul oli kavandatud külaliste vastuvõtmine, mälestustseremoonia akadeemia peahoone lipukojas ja üldine koosviibimine raamatukogu lugemissaalis. Kõik kavandatu korraldus pidulikult ja meeldejäädvalt. Sõjakooli ülema kõne kadettide rivi ees oli pühendatud meestele, kes rasketel aegadel leidsid tahet ja jõudu riigile ülimalt vajaliku õppeasutuse loomiseks, samuti neile, kes kooli seinte vahelt otse rivvi astusid, võttes kohustuse teenida isamaad väärikalt, nagu ette nägi sõjavägede ülemjuhataja päevakäsu paragrahv 3. Kõnes avaldati austust langenud sõjakooli kasvandikele ja rõhutati vajadust nende mälestust läbi aegade kalliks pidada. Kõne lõppedes süütas Sõjakooli ülem põlvele laskudes Vabadusvõitleja kuju ees põllukivist alusel mälestuskünla. Lipukoja trepi vahemademelt kõlas Kai Rosenrothi esituses hingelähedane viiulimeloodia.

Peastaabi ülem kolonel Ants Laaneots rääkis tublidest Eesti sõjameestest, kes paljudes lahingutes ammustest aegadest alates on üles näidanud julgust ja vaprust. See on alati olnud relvaga Eesti mehe iseloomukindel omadus. Laaneots kutsus Sõjakooli praeguseid kadette üles olema sama kindlameelsed nii oma õpinguis kui ka tulevases töös, nagu need mehed, kelle mälestuseks on täna lausunud palju südamest tulnud tänusõnu. Tervitustega esinesid akadeemiat ja sõjakooli külastanud Tondi sõjakooli veteranid, 1933. aastal kooli lõpetanud Raimond Isok ja Rudolf Bruus (1937), neist viimane vanemohvitserina endistviisi rivis. Külalistena olid saabunud Jaan Juuriksoo (1936), Aare Kull (1937), Karl Raikna (1937), Erik Saabjärvi (1938), Evald Müür (1939), Erich Vilu (1940), kapten Leo Reinsalu ja major Robert Telliskivi (mõlemad 1939). Soome Vabariigi nimel andis tervitused

edasi sõjaväeatašee Yrjö Honkonen. Kadettide esindajana võttis sõna Aivar Toom. Pisut hiljem oli võimalik päevakohaste soovide ja mõtete väljaütlemist jätkata. Seda tegid rektor Eduard Raska, professor Ants Kõverjalg ja EOL juhatuse aseesimees Robert Sinimägi. Kahju, et kohe pärast esinemist pidi lahkuma noor viulimängija Kai Rosenroth. Tema esinemine üritusel sai teoks tänu eelmisel päeval saadud kontaktidele Estonia teatri direksiiooniga. Kuna muusikalise etteastega seotud küsimus oli sattunud juba hilinemise ohtu, tuli helistada otse Estonia direktorile, mis tundus tekkinud olukorras olevat kõige otsesem samm. Pärast mõningaid katseid sain ühenduse Arne Mikuga, kelle juurde tol päeval viisid ilmselt kõik teed. Mikk kuulas mu tähelepanelikult ära ja palus helistada poole tunni pärast. Uuesti helistades sain teada, et noor naisviuldaja sõidab bussiga kohale, hoolitsegu me ise selle eest, et ta ikka õigesse kohta sattuks. Täna sin südamest oma abistajat ja andsin korralduse, et oldaks valmis bussist viulikastiga noor daam avasüli vastu võtma ja õigeks ajaks akadeemiasse toimetama. Kes selle ülesande sai on kahjuks ununenud, kuid täidetud oli see täpselt.

Pidulikule sündmusele eelnenud päeval toimus Sõjakooli õppejõudude ja kadettide esindajate visiit ASi ARS tekstiilieteljeesse, kus oli valmimas sõjakooli lipp. Graafik Günther Reindorffi kavandatud lipp läks sõjakeerises kaduma ja uus kavand tuli valmistada arhiivis säilinud materjalide järgi. Suure töö selle heaks tegid Sõjakooli kadetid. Täna sine meie häid kullaketrajaid ning soovisime, et meistrite soojade sõrmede võlujõud jääks lipukangasse püsima ja aitaks seda alati puhtana hoida. Lubasime, et teeme kõik selleks, et lippu ei saaks kunagi haarata vaenulikud käed. Kadettide esindaja Ahto Hunt kinkis ateljee juhatajale Tiina Kriisale lilli. Ateljee meistrid tänasid külalisi liigutatult heade sõnade eest. Tiina Kriisa lubas, et meistrid teevad kõik selleks, et lipp valmiks tema kandjate väärilisena.

Äsja toimunud pidulikud sündmused ja eriti muljed veteranide, reibaste vanahärrade juba teistkordsest külüstusest ning nende osavõtlikust suhtumisest meil toimuvasse tekitasid mõtte: kas ei peaks akadeemias olema ja tegutsema veteranidest eelkäijaid koondav ning nende huvialast tegevust soodustav keskus, mis võiks kanda nime, näiteks veteranide nõukoda või midagi sellele lähedast. See võiks olla koht kogutud ajalooliste materjalide ja erialase kirjandusega ning võimalusega korraldada kohtumisi, heietada mälestusi ja neid kirja panna. Loomulikult peaksid siis olema esialgu kas või minimaalselt sisustatud ruumid, mille leidmine ei tohiks akadeemias raske olla. Aprilli alguses astusin nende mõtetega pedagoogika ja teadustöö metoodika õppetooli juhataja professor Ants Kõverjala kabinetti ja ütlesin hingel kipitava ka välja. Ants Kõverjalg, kes ka ise kandis tunnustatud veterani austavat tiitlit,

oli mõttega päri ja leidis, et tuleks kohe tegutsema asuda. 28. mail toimus tema eestvedamisel esimene kohtumine Eesti Vabadusvõitlejate Liidu Tallinna ühenduse esindajatega. Akadeemia juhtkonna tasemel kulgenud vestluse käigus arutati veteranidega koostööks vajalikke tingimusi, eelkõige ruumide leidmist, kus oleks võimalik hoida arhiivi, kirjandust jm materjale. Mitmete tegevust takistavate asjaolude tõttu oli võimalik tööd alustada alles järgmise aasta kevadel. Siis juba vabadusvõitlejate ühenduse initsiatiivil nimetuse all „Arhiiv Eesti sõjamehed Teises maailmasõjas“. Täna tuleb paraku tõdeda, et eemaloleku tõttu kadus arhiiviga tihedam kokkupuude ja sellega seoses on jäänud kesiseks ka andmed ühenduse edasise käekäigu kohta.

Sündmused akadeemias olid vahepeal jätkunud omasoodu. 14. veebruaril 1994 oli Tallinna linnakohus tunnistanud õigustühiseks Eesti Vabariigi Valitsuse korralduse Eduard Raska vabastamise kohta rektori ametikohalt seoses süütõendite puudumisega. Kaks nädalat hiljem tuli erakorraliselt kokku akadeemia nõukogu, et arutada tekkinud olukorda. Nõukogu pöördus Eduard Raska poole ettepanekuga jätkata rektori ametikohal, millele viimane andis ka oma nõusoleku. Akadeemia õigusliku staatuse jätkuvas arutelus leiti, et otsarbekohane oleks loobuda sisuliste muudatuste tegemisest akadeemia põhi- kirjas enne kõrgkooliseaduse ning teadus- ja arendustegevuse seaduse vastuvõtmist. Otsustati ka erakorraliselt pöörduda halduskogu poole ettepanekuga saavutada viimase kaasabil akadeemia lisafinantseerimine 1994. aasta lisa-eelarvest, sest finantsolukord oli ja ähvardas jääda uue vastuvõtu eel äärmiselt pingeliseks. Oluliseks sammuks oli nõukogu taotlus saada akadeemia meditsiinikeskusele juriidilise isiku õigused, mis võimaldanuks oluliselt kokku hoida raha sisseastujate tervisliku seisundi kontrollimisel. Veel samal päeval tuli kokku ka halduskogu. Viimase tööstiilile omaselt ei langetatud mingeid konkreetseid otsuseid. Anti soovitus kooskõlastada lõplikult Eesti Kaitseväge Peastaabiga Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste küsimused.

Üheks küllaltki tõsiseks ja Sõjakooli kadettide hulgas ärevust tekitanud küsimuseks oli juba mõnda aega süvenenud veendumus, et nad on ilma jäänud kaitseväge juhataja tähelepanust teenistusalase tuleviku väljavaadete selgitamises, mille tõttu kadetid tundsid end olevat isoleeritud kaitseväest kui ühtsest tervikust. Niisugune arusaam hakkas mingil hetkel välja kujunema ka Sõjakooli õppejõudude hulgas, ehkki seda oli mõningal määral tunda ka juba varem seoses teise ministeeriumi valitsemisalasasse kuulumise tõttu. Oli märgata, et sel ajal kui väljaõppekeskuse õppuritel oli mitmeid kohtumisi Aleksander Einseiniga, ei toimunud neid minu mäletamist mööda sõjakooli kadettidega 1993. aasta kevadest kordagi. Sõjakooli kadettidele olnuks kohtumine kaitseväge juhatajaga kahtlemata eneseväärikust, jõudu ja

meelekindlust andvaks sündmuseks. Kohtumine eelmisel kevadel filmiklipi tegemise eesmärgil jäi minu akadeemias olemise ajal kahjuks viimaseks. Põhjuseks võis olla asjaolu, et kadetid ei tahtnud leppida levima hakanud kuuldustega stuudiumi lühendamise kohta ühe aasta võrra, mis oleks loomulikult seadnud ohtu akadeemilise haridustee lõpetamise. Niisuguse seisukoha jõudmisel meie kõrvu tuli midagi ette võtta. Kohtusin selles küsimuses kindral Einselniga ja selgitasin, et kadettide heausksetele lootustele haridusküsimustes kriipsu peale tõmmata oleks lubamatu. Kadetid asusid kolledžisse õppima teistsugustel tingimustel ja neil on õigus samadel alustel ka jätkata. Einseln suhtus nimetatud küsimusse siiski mõistvalt ja tekkinud pinged aegamööda maandusid. Teatav eraldatuse tunne jäi kadettidel siiski veel mõneks ajaks püsima. Võib vaid oletada, kas peale eespoolmainitud küsimuse võis olla veel teisi põhjusi. Tuleb tunnistada, et olin ilmselt ka ise siin liialt tagasihoidlik – kaitseväe juhatajale tulnuks vastav ettepanek koos vajalike selgitustega esitada juba varem. Vahetult enne akadeemiast lahkumist selgitasin olukorda viimasel kohtumisel kolonel Arvo Sirelile, kes lubas esimesel võimalusel kadettidega kohtuda. Oma lootustandva arvamuse muret tekitanud küsimuse lahendamise kohta edaspidi tegime teatavaks ka kadettidele.

1994. aasta kevad tõi mitmeid uusi, rohkesti peamurdmist tekitavaid probleeme. Esile tõusid akadeemia kadettide suvise sõjalise õppelaagri küsimused, mida polnud varem mitmete oluliste asjaolude tõttu polnud võimalik lahendada. Sõjakooli kadettidega erilisi probleeme ei kerkinud. Kaitseväe üksuste ülemad olid heameelega valmis endale abilisi võtma ja Peastaabil jäi üle vaid pataljonidest saabunud esildised rahuldada, mis meie nimekirjade alusel said ka täidetud. Hoopiski keerulisemaks muutus küsimus teiste kolledžite kadettide õppelaagri korraldamise osas. Alguses tekkis idee korraldada väliõpe oma jõududega, valides selleks ka eraldi õppelaagri koha. Mõlemad lahendused kaotasid aga peagi oma näilise otstarbekuse, kui kõne alla tulid kõik nõuded, ülesanded ja kohustused, mis välitingimustes tulnuk-sid täita kogu tegevuskompleksi tagamiseks. Esimese õppelaagri variandina tuli kõne alla endine õppekeskus Nursi lähedal, mille nõukogude sõjaväeosa oli üle andnud enam-vähem rahuldavas seisukorras. Laagrikoha ülevaata-misel tekkis aga määrustikulise olme korraldamise, toitlustamise ja muude vajadustega sedavõrd palju probleeme, millede lahendamiseks puudusid nii sõjakoolil kui ka akadeemial vajalikud materiaalsed ja tehnilised võimalused. Maastik laagri lähedal oli taktikaõppeks ebasobiv, laskeharjutusi tulnuks samuti korraldada kusagil mujal, transpordivahendid selleks aga puudusid. Tulnuks ka saavutada kokkulepe Kaitseliiduga, kelle valve all keskus selle

ülevõtmisest peale asus. Saabusime õppejõududega uurimiskäigult tagasi järeldusega, et õppelaagri küsimus tuleks lahendada muid võimalusi otsides.

Peastaabi abiga õnnestus lahendus ka leida. Selle võtmeks sai Kuperjanovi üksik-jalaväepataljon, mille õppekeskus Võru lähedal oli selleks ajaks suures osas väljaehitatud ja võimaldas majutada ning toidule võtta ka akadeemia kadetid. Pataljoniülem kapten Arne Ermust tundsin juba varasemast ajast. Kadettide õpperühmad oli niisuguse lahenduse korral otstarbekohane paigutada pataljoni kompaniide juurde eraldi täies koosseisus, mis võimaldaks organisatsioonilt teha õppusi meie õppekava järgi. Laagrile vahetult eelnenud nõupidamisel Kuperjanovi ÜJP juhtkonnaga said vajalikud küsimused kooskõlastatud.

Peatumata suvise õppelaagri elule omastel rutiinsetel üksikasjadel ja olukordadel, võib kokkuvõtliku hinnangu järgi esimene veel kogemusteta õppepraktika lugeda valdavas osas kordaläinuks. Kadetid said teadmisi ja praktilisi kogemusi taktikaülesannete lahendamisel, allüksuse relvadest laskmisel päeval ja öösel ning topograafia-, pioneeri- ja sidealastel õppustel. Pidev sõltuvus baasüksusest mõjutas sageli ka meie õppuste planeerimise korda, mida tuli tihtipeale muuta või täpsustada. Kahtlemata avaldas õppekoormusele ja selle efektiivsusele mõju õppejõudude vähesus. Viimasega seoses jäid mõneti lünklikuks sissitaktika küsimused, milliseid sai harjutada vaid ühel ööpäeval õppusel, mis polnud loomulikult eesmärgi saavutamiseks piisav. Pataljoni ohvitseride abi oli võimalik kasutada peamiselt side- ja pioneeriõppustel, mis aga nii mõnigi kord kujutas endast kaitserajatiste ehitamist, millega seotud tööd olid õppekeskuse territooriumil veel pooleli. Võib mõista, et niisugused plaanivälised ülesanded, kuigi kahtlemata vajalikud, ei pruukinud kadettidele eriti meeldida ja tekitasid rahuolematust. Polnud välistatud üksikud konfliktid, mis leidsid ka aset mõnede kadettide ja kompaniide jaoülemate ning isegi rühmaülemate vahel. Esines ka karistusi, mille puhul tõe jaluleseadmine nõudis põhjaliku juurdlust. Paar tõsist distsipliinirikumist esines ka sõjakooli kadettide hulgas.

Küsimusi, mida tulnuks õppelaagri korraldamisel edaspidi kindlasti arvestada, kogunes omajagu ja nende kohta ütles pärast akadeemiasse tagasipöördumist oma arvamuse välja ka Edustuse esimees Tarmo Stokkeby. Selgeks sai, et kõik ilmnunud puudused õppelaagri ajal on edaspidi kõrvaldatavad, nõuavad aga paljudes küsimustes tõsist analüüsi ja tihedamat väeüksustega kooskõlastamist. Oli aga arusaadav, et kõike teenistuse igapäevaelus laudlibedaks lihvida pole võimalik – teenistusraskused on alati olnud ja saavad olema ka edaspidi. Veel enne õppelaagri algust, 1994. aasta suvel, hakkasid kuhjuma asjaolud, mis sundisid vastu võtma uusi otsuseid isiklikus

elus. Abikaasa tööülesanded nõudsid püsivat kohalolekut Tartus ja tervislik seisukord tuletas end üha sagedamini meelde, nende eiramine edaspidi tuli tahes-tahtmata välistada. Muudki asjaolud tuletasid meelde, et ükski häda ei tule üksi. Tuli langetada ka otsus kaitseväge auastme suhtes, mille andmine seisis vaid dokumendi allakirjutamise taga. Auastme andmine tähendanuks veel aastaid teenistusülesannete täitmist, mis asjaolusid arvestades hakanuks üle jõu käima. Pärast olukorra põhjalikku hindamist tuli paluda vormistatud toimik presidendile allakirjutamiseks saadetavate hulgast välja võtta. Samas oli ka loomulik, et sõjakooli ülemal täie koosseisuga vormikandjate rivi ees ilma paguniteta seista poleks lihtsalt mõeldav. Aeg, kus seda võis teha, oli nüüd möödas. Põhjalik arupidamine nii iseenda kui ka oma perega viis kindlale järeldusele – töö senisel ametikohal ei saa kauem jätkuda.

Muret tekkis juurde, kui ka Ahto Peets oli sunnitud sama otsuse lange-tama. Kuidas küll sellise sõnumiga rektori juurde minna, teades kestvate ja üha suurenevat Sõjakooli õppejõudude põuda ning arvestades kolmanda kursuse taktikaõppe eriti mahukat õppekava? Aga minna tuli. Rektor ei osanud niisugust sõnumit oodata ega lausunud tükk aega sõnagi. Kuid kuna see on kindel otsus ja põhjendused veenvad, siis pole midagi parata. Kahju küll, aga ka vähemalt hea, et õigel ajal hoiatasite. Kahju oli ka minul, samuti Peetsil. Läbisaamine Raskaga, mehega, kes ametkondadega ja ka inimsuhetes kontaktide ning koostöö võimaluste leidmisel ning hindamisel oli pahatihti paindumatu ja seetõttu neis küsimustes ka mõnikord vähem edukas, oli meil Peetsiga olnud igati korrektne. Oli piinlik, et tekitasime tühiku niigi väikeses Sõjakooli õppejõudude peres. Lootsime 1994. aasta sügiseks saada noort täiendust Soomest saabuvate kadetikooli lõpetanute arvel. Kolm neist avaldasid ise soovi sõjakoolis töötada, kuid see lootus täitus vaid osaliselt. Sõjakooli ülema kohustused pidi nüüd enda õlule võtma major Haud.

31. juulil laususime A. Peetsiga hüvastijätusõnad. Tõnu Toomepuu, kes meie lahkumisüritust korraldas, tänas tehtu eest ja kinkis mõlemale akadeemia tunnusmeene.

Kolm kohtumist Sõjakooli kadettidega ja kolleegidega seisis siiski veel ees. Esimene neist leidis aset Sõjakoolile lipu üleandmise päeval 13. aprillil 1996 vabariigi presidendi poolt. Lipu võttis vastu major Jaak Haud. Teine oodatud kokkusaamine toimus päeval, kui Sõjakooli lõpetanud kadettidele kinnitati mundritele ohvitseripagunid. Soovisin noortele ohvitseridele tookord Kalevipoja jõudu ja tahet raskuste ületamisel „...oma kivi heitmisel, kaugele, üle seitsme kihelkonna...“. Ka kolmas jällenägemine oli meeldiv, sest siis oli võimalus õnnitleda juhendajana magistrikraadi kaitsmise puhul

Jaak Haudi. Töö kiidab tegijat. Töö ka ülistab tegijat, seda, kes töö lõpuni teeb. Need olid tookord esimesed õnnitlussõnad uurimistöö autorile.

Kirjapandut veelkord lehitsedes tundub, et neid lehekülgi on käsitletud lühikese ajalõigu kohta liialt palju. Küllap ongi. Aga paberile juba tee leidnud meenutuste mahakriipsutamist ei lubanud siiski üks teine kusagilt loetud mõte: nii vähe aega on möödunud ja nii palju on juba suudetud unustada. Nii need read siis ka kõik jäid. Nad jäid meenutama ühtlasi ka kurba tõsiasja, et paljusid kolleegidest ja kaastöötajatest, lihtsalt hea sõna ja lugupidamisega neil lehekülgedel nimetatuist ei ole täna enam meie hulgas. Meid eluteel saatval karmil paratamatusel, mis sageli ei vaevu lugema ei päevi ega aastaid, oli võimalus oma sõna sekka öelda.

Eesõigus rääkida Sõjakooli edasisest käekäigust, mis Pirita-Kosel jätkus veel neli aastat, ei kuulu enam minule. Jääb lisada, et vabariigi valitsuse 17. märtsi 1998. aasta määrusega nr 52 moodustati Eesti Riigikaitse Akadeemia Kaitsekolledži ja Kaitseväe Väljaõppekeskuse baasil Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused (KVÜÕA). Uus kool kui Kaitseministeeriumi valitsemisalasse kuuluv riigikaitsealine rakenduskõrgkool alustas tööd 1999. aasta sügisel Tartus. See oli vajalik samm uue arengu poole, ajale ja kasvanud nõuetele vastav. Seda on tõestanud tänini möödunud aeg.

Tartus, aprill 2011

Sõjateaduste kandidaat **ENDEL HIRVLAANE**, Eesti Sisekaitse Akadeemia Kaitsekolledži ülem aastatel 1992–1994